

Ο ΚΑΝΟΝΙΣΜΟΣ 1/2003

Για την Εφαρμογή των Κανόνων Ανταγωνισμού της ΕΕ
(Άρθρα 101 & 102 ΣΛΕΕ)

Κατ' άρθρο ερμηνεία

- Αποκεντρωμένη εφαρμογή των άρθρων 101 & 102 ΣΛΕΕ από τα εθνικά δικαστήρια και τις εθνικές αρχές ανταγωνισμού
- Κανονισμοί (ΕΚ) 773/2004, 622/2008 και 1049/2001 (κανονισμός διαφάνειας)
- Ανακοινώσεις και κατευθυντήριες γραμμές της Ευρ. Επιτροπής
- ΕΣΔΑ και Χάρτης Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της ΕΕ
- Οδηγία 2014/104/ΕΕ για αγωγές αποζημίωσης λόγω παράβασης της νομοθεσίας ανταγωνισμού
- Αντίστοιχες και σχετικές ρυθμίσεις της ελληνικής νομοθεσίας ελεύθερου ανταγωνισμού (Ν 703/1977 και 3959/2011)

Διεύθυνση Σειράς: Ευάγγελος Ερμ. Περάκης

Ο ΚΑΝΟΝΙΣΜΟΣ 1/2003

Για την Εφαρμογή των Κανόνων Ανταγωνισμού της ΕΕ (Άρθρα 101 & 102 ΣΛΕΕ)

Κατ' άρθρο ερμηνεία

- Αποκεντρωμένη εφαρμογή των άρθρων 101 & 102 ΣΛΕΕ από τα εθνικά δικαστήρια και τις εθνικές αρχές ανταγωνισμού
- Κανονισμοί (ΕΚ) 773/2004, 622/2008 και 1049/2001 (κανονισμός διαφάνειας)
- Ανακοινώσεις και κατευθυντήριες γραμμές της Ευρ. Επιτροπής
- ΕΣΔΑ και Χάρτης Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της ΕΕ
- Οδηγία 2014/104/ΕΕ για τις αγωγές αποζημίωσης λόγω παράβασης της νομοθεσίας ανταγωνισμού
- Αντίστοιχες και σχετικές ρυθμίσεις της ελληνικής νομοθεσίας ελεύθερου ανταγωνισμού (Ν 703/1977 και 3959/2011)

Ο Κανονισμός 1/2003 για την εφαρμογή των Κανόνων Ανταγωνισμού της ΕΕ
(Άρθρα 101 & 102 ΣΛΕΕ) – Κατ' άρθρο ερμηνεία

Ηλίας Σουφλερός

ISBN 978-960-562-486-6

Σύμφωνα με το Ν. 2121/93 για την Πνευματική Ιδιοκτησία απαγορεύεται η ανα-
δημοσίευση και γενικά η αναπαραγωγή του παρόντος έργου, η αποθήκευσή του
σε βάση δεδομένων, η αναμετάδοσή του σε ηλεκτρονική ή οποιαδήποτε άλλη
μορφή και η φωτοανατύπωσή του με οποιονδήποτε τρόπο, χωρίς γραπτή άδεια
του εκδότη.

ΔΗΛΩΣΗ ΕΚΔΟΤΙΚΟΥ ΟΙΚΟΥ

Το περιεχόμενο του παρόντος έργου έχει τύχει επιμελούς και αναλυτικής επιστη-
μονικής επεξεργασίας. Ο εκδοτικός οίκος και οι συντάκτες δεν παρέχουν διά του
παρόντος νομικές συμβουλές ή παρεμφερείς συμβουλευτικές υπηρεσίες, ουδε-
μία δε ευθύνη φέρουν για τυχόν ζημία τρίτου λόγω ενέργειας ή παράλειψης που
βασίστηκε εν όλω ή εν μέρει στο περιεχόμενο του παρόντος έργου.

Art Director:	Γιάννης Μαμαλούκος
Υπεύθυνος Παραγωγής:	Ανδρέας Μενούνος
Φωτοστοιχειοθεσία:	Θεώνη Χαραλαμπίκη
Παραγωγή:	NB Production AM231115M23

ΝΟΜΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ

Μαυρομικάλη 23, 106 80 Αθήνα

Τηλ.: 210 3678 800 • Fax: 210 3678 819

<http://www.nb.org> • e-mail: info@nb.org

Αθήνα: Μαυρομικάλη 2, 106 79 • Τηλ.: 210 3607 521

Πειραιάς: Φίλωνος 107-109, 185 36 • Τηλ: 210 4184 212

Πάτρα: Κανάρη 15, 262 22 • Τηλ.: 2610 361 600

Θεσ/νίκη: Φράγκων 1, 546 26 • Τηλ.: 2310 532 134

© 2015, ΝΟΜΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΑΕΒΕ

Ο ΚΑΝΟΝΙΣΜΟΣ 1/2003

Για την Εφαρμογή των Κανόνων Ανταγωνισμού της ΕΕ (Άρθρα 101 & 102 ΣΛΕΕ)

Κατ' άρθρο ερμηνεία

- Αποκεντρωμένη εφαρμογή των άρθρων 101 & 102 ΣΛΕΕ από τα εθνικά δικαστήρια και τις εθνικές αρχές ανταγωνισμού
- Κανονισμοί (ΕΚ) 773/2004, 622/2008 και 1049/2001 (κανονισμός διαφάνειας)
- Ανακοινώσεις και κατευθυντήριες γραμμές της Ευρ. Επιτροπής
- ΕΣΔΑ και Χάρτης Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της ΕΕ
- Οδηγία 2014/104/ΕΕ για τις αγωγές αποζημίωσης λόγω παράβασης της νομοθεσίας ανταγωνισμού
- Αντίστοιχες και σχετικές ρυθμίσεις της ελληνικής νομοθεσίας ελεύθερου ανταγωνισμού (Ν 703/1977 και 3959/2011)

Διεύθυνση Σειράς: Ευάγγελος Εμμ. Περάκης

Regulation No 1/2003
On the implementation of the EU competition rules
(Articles 101 & 102 TFEU) – Commented article by article

Editing: **Prof. Dr. Elias Soufleros**

Professor at the Law School of the University of Athens

Abstract: The introductory chapter to the book refers to the transition from Regulation 17/1962, and the notification and exemption system to Regulation 1/2003 and the ex lege exception system introduced by the latter, as regards art. 101 (3) TFEU. The first part of the book refers to the main features of Regulation 1/2003, to the so-called “modernisation package”, as well as to the functioning of block exemption Regulations under the new ex lege exception system. The second part of the book includes the article by article comments to Regulation 1/2003, with special references to Regulation 773/2004, as it now stands, Regulation 1049/2001 (Transparency Regulation), the respective EU-Commission Communications and Guidelines, Directive 2014/104/EU on anti-trust damages actions, as well as corresponding and related provisions in Greek competition law (previously Law 703/1977 and currently Law 3959/2011).

ISBN 978-960-562-486-6

COPYRIGHT

All rights reserved. No part of this publication may be reproduced, stored in a retrieval system, or transmitted, in any form or by any means, without the prior permission of NOMIKI BIBLIOTHIKI S.A., or as expressly permitted by law or under the terms agreed with the appropriate reprographic rights organisation. Enquiries concerning reproduction which may not be covered by the above should be addressed to NOMIKI BIBLIOTHIKI S.A. at the address below.

DISCLAIMER

The content of this work is intended for information purposes only and should not be treated as legal advice. The publication is necessarily of a general nature; NOMIKI BIBLIOTHIKI S.A. makes no claim as to the comprehensiveness or accuracy of the information provided; Information is not offered for the purpose of providing individualized legal advice. Professional advice should therefore be sought before any action is undertaken based on this publication. Use of this work does not create an attorney-client or any other relationship between the user and NOMIKI BIBLIOTHIKI S.A. or the legal professionals contributing to this publication.

NOMIKI BIBLIOTHIKI

23, Mavromichali Str., 106 80 Athens Greece
Tel.: +30 210 3678 800 • Fax: +30 210 3678 819
<http://www.nb.org> • e-mail: info@nb.org

© 2015, NOMIKI BIBLIOTHIKI S.A.

Στη μνήμη του πατέρα μου
Ευρυμάχου Ηλ. Σουφλερού

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Ο κανονισμός 1/2003 (βασικός εκτελεστικός κανονισμός για την εφαρμογή των άρθρων 101 και 102 ΣΛΕΕ σε όλους – πλέον – τους τομείς της οικονομίας και της αγοράς), ο οποίος κλείνει εφέτος 11 χρόνια εφαρμογής (άρχισε να εφαρμόζεται από 1.5.2004), σηματοδότησε την έναρξη μιας νέας εποχής όσον αφορά στην εφαρμογή των ενωσιακών κανόνων ανταγωνισμού που απευθύνονται στις επιχειρήσεις (άρθρα 101-106, ιδίως άρθρα 101-102 ΣΛΕΕ). Η θεσπισθείσα με αυτόν άμεση εφαρμογή και της παρ. 3 του άρθρου 101 ΣΛΕΕ, σε συνδυασμό με την ενίσχυση της αποκεντρωμένης εφαρμογής των άρθρων 101 και 102 ΣΛΕΕ, παράλληλα με την εφαρμογή των αντίστοιχων εθνικών διατάξεων (άρθρα 1 και 2 του Ν 3959/2011), έχει δημιουργήσει ένα νέο και εξαιρετικά ενδιαφέρον από πάρα πολλές απόψεις τοπίο και διανοίγει «πεδίο δόξης λαμπρόν», τόσο για τα εθνικά δικαστήρια και τις εθνικές αρχές ανταγωνισμού, όσο και για τις επιχειρήσεις και τους συμβούλους τους (νομικούς και οικονομικούς) και καθιστά όλους τους παραπάνω όχι μόνο άμεσους κοινωνούς του ενωσιακού δικαίου του ανταγωνισμού, αλλά και υπεύθυνους συνδιαμορφωτές του σχετικού νομολογιακού κεκτημένου. Ζητήματα που άπτονται της εφαρμογής των άρθρων 101 (στο σύνολό του) και 102 ΣΛΕΕ, αλλά και της σχέσης και συνάρθρωσής τους με το εθνικό δίκαιο του ελεύθερου ανταγωνισμού, μπορούν πλέον να ανακύψουν ενώπιον κάθε εθνικού δικαστηρίου και κάθε εθνικής αρχής ανταγωνισμού.

Περαιτέρω σημαντικότητα ώθηση προς την κατεύθυνση αυτή αναμένεται να δώσουν οι πρόσφατες νομοθετικές εξελίξεις σε ενωσιακό επίπεδο.

Συγκεκριμένα, την 11.6.2013 υποβλήθηκε από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή πρόταση οδηγίας σχετικά με ορισμένους κανόνες που διέπουν τις αγωγές αποζημίωσης επιχειρήσεων και ιδιωτών βάσει του εθνικού δικαίου για παραβάσεις, εκ μέρους άλλων επιχειρήσεων, των διατάξεων της νομοθεσίας περί ανταγωνισμού τόσο της ΕΕ, όσο και των κρατών μελών, όταν η τελευταία εφαρμόζεται παράλληλα προς τη νομοθεσία της ΕΕ. Οι σχετικές διαπραγματεύσεις που άρχισαν επί ελληνικής Προεδρίας της ΕΕ (πρώτο εξάμηνο του 2014), στο πλαίσιο του λεγόμενου άτυπου «τριλόγου» μεταξύ Ευρ. Επιτροπής, Συμβουλίου και Ευρ. Κοινοβουλίου κατέληξαν, την 20.3.2014, σε συμβιβαστικό κείμενο, το οποίο εγκρίθηκε από την Ολομέλεια του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου κατά τη συνεδρίαση της 17.4.2014 και απεστάλη στο Συμβούλιο για την τελική έγκριση από το τελευταίο. Τελικά η οδηγία, μετά από κάποιες νομοτεχνικές βελτιώσεις εκδόθηκε την 26.11.2014 και δημοσιεύτηκε στην ΕΕ την 5.12.2014 ως οδηγία 2014/104/ΕΕ.

Την 11.6.2013 δημοσιεύτηκε επίσης η Σύσταση της Επιτροπής σχετικά με κοινές αρχές εφαρμοστέες στους μηχανισμούς συλλογικών αγωγών παράλειψης και αποζημίωσης στα κράτη μέλη όσον αφορά παραβιάσεις αναγνωριζόμενων από το ενωσιακό δίκαιο δικαιωμάτων, η οποία έχει ως ρητό στόχο την εξασφάλιση υψηλού επιπέδου προστασίας των καταναλωτών, μεταξύ άλλων και στον τομέα του δικαίου του ελεύθε-

ρου ανταγωνισμού, η παράβαση των κανόνων του οποίου μπορεί να έχει δυσμενείς επιπτώσεις και στα συμφέροντά τους.

Οι παραπάνω πρόσφατες εξελίξεις είναι ιδιαίτερα σημαντικές, επειδή έρχονται να αποτυπώσουν, και σε νομοθετικό επίπεδο, την πάγια πλέον νομολογία των ενωσιακών δικαστηρίων, σύμφωνα με την οποία κάθε υποκείμενο δικαίου έχει δικαίωμα, που απορρέει από το ίδιο το πρωτογενές ενωσιακό δίκαιο, να ζητήσει αποκατάσταση της ζημίας που του προξένησε η παράβαση των κανόνων ανταγωνισμού της Συνθήκης, να διευκολύνουν, μέσω της εισαγωγής σχετικών ρυθμίσεων στα εθνικά δίκαια, καθώς και μέσω εναρμόνισης των τελευταίων, την αποτελεσματική άσκηση του ως άνω δικαιώματος σε όλη την έκταση της ΕΕ και, με την έννοια αυτή, να συμπληρώσουν τη δημόσια επιβολή (public enforcement) της νομοθεσίας ανταγωνισμού μέσω των αρχών ανταγωνισμού (στην οποία αναφέρονται κατά βάση οι ρυθμίσεις του καν. 1/2003) με μέσα ιδιωτικής επιβολής (private enforcement) της ως άνω νομοθεσίας.

Από τα παραπάνω καθίσταται σαφές ότι οι διάδικοι και οι νομικοί παραστάτες τους πρέπει να είναι σε θέση είτε να προβάλουν, είτε να αντικρούσουν επιχειρήματα που αντλούνται από την άμεση εφαρμογή των άρθρων 101 και 102 ΣΛΕΕ. Από την άλλη πλευρά και ο Έλληνας δικαστής πρέπει να είναι σε θέση να αξιολογήσει τα επιχειρήματα αυτά (με τη βοήθεια ενδεχομένως και των μηχανισμών που προβλέπει ο κανονισμός 1/2003) προκειμένου να εκδώσει ορθές αποφάσεις. Ανάλογα ισχύουν και για τη διαδικασία ενώπιον της ελληνικής Επιτροπής Ανταγωνισμού. Με την έννοια αυτή ο νομικός και επιχειρηματικός κόσμος της χώρας έχει βρεθεί μπροστά σε μια νέα πρόκληση, στην οποία καλείται να ανταποκριθεί. Η παρούσα μελέτη επιχειρεί να συμβάλει προς αυτή την κατεύθυνση.

Βασικά ερεθίσματα για τη συγγραφή της μελέτης αυτής αποτέλεσαν η μακρόχρονη ενασχόλησή μου με το αντικείμενο του ελεύθερου ανταγωνισμού, τόσο κατά την 8ετή περίπου θητεία μου στη Γενική Διεύθυνση Ανταγωνισμού της Ευρωπαϊκής Επιτροπής (1982-1989), όσο και κατά την επίσης 8ετή θητεία μου στην ελληνική Επιτροπή Ανταγωνισμού, αρχικά ως μέλος (1995-2000) και κατόπιν ως αναπληρωτής Πρόεδρος (2000-2003) της τελευταίας, η διδασκαλία του μαθήματος του ελεύθερου ανταγωνισμού με τον αείμνηστο καθηγητή *Θανάση Λιακόπουλο*, την οποία συνέχισα μετά την αδόκητη απώλειά του, η συνδιδασκαλία του ίδιου μαθήματος στο πλαίσιο του Προγράμματος Μεταπτυχιακών Σπουδών με τον καθηγητή κ. *Δ. Τζουγανάτο*, τις συναδέλφους κα *Λ. Αθανασίου* και κα *Α. Μικρουλέα* και τον συνάδελφο κ. *Ε. Μαστρομανώλη*, με τις υψηλού επιπέδου συζητήσεις και ανταλλαγές απόψεων, μεταξύ άλλων και για διάφορα ζητήματα που σχετίζονται με τον κανονισμό 1/2003 και τις σημαντικότερες αλλαγές που αυτός επέφερε στον τρόπο εφαρμογής των άρθρων 101 και 102 ΣΛΕΕ, τόσο μεταξύ των συνδιδασκόντων, όσο και με τους μεταπτυχιακούς φοιτητές, το ζωηρό ενδιαφέρον των οποίων είχα την ευκαιρία να διαπιστώσω και προσωπικά, καθώς επίσης και η επίβλεψη ή συνεπίβλεψη σχετικών με το αντικείμενο της μελέτης διδακτορικών και διπλωματικών εργασιών.

Στη μελέτη επιχειρείται, για πρώτη φορά στην Ελλάδα, μια ολοκληρωμένη και επικαιροποιημένη παρουσίαση του συνόλου των ρυθμίσεων του κανονισμού 1/2003 του Συμβουλίου, αλλά και των κυριότερων ρυθμίσεων του κανονισμού 773/2004 της Επιτροπής (εφαρμοστικού κανονισμού ορισμένων διατάξεων του καν. 1/2003), όπως αυτός τροποποιήθηκε και συμπληρώθηκε με τον κανονισμό 622/2008 της Επιτροπής και όπως αναμένεται να τροποποιηθεί και να συμπληρωθεί περαιτέρω με τον προταθέντα από την Επιτροπή νέο κανονισμό μετά την έκδοση της οδηγίας 2014/104/ΕΕ. Στο πλαίσιο αυτό γίνεται επίσης ειδικότερη αναφορά και στον γενικό κανονισμό 1049/2001 για την πρόσβαση του κοινού στα έγγραφα του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου, του Συμβουλίου και της Επιτροπής (γνωστό ως κανονισμό διαφάνειας), ορισμένες από τις ρυθμίσεις του οποίου έχουν σχέση με τις αντίστοιχες ρυθμίσεις των προαναφερθέντων κανονισμών 1/2003 και 773/2004. Οι ως άνω νομοθετικές ρυθμίσεις εξειδικεύονται και ερμηνεύονται, μεταξύ άλλων, και μέσω των πολυάριθμων και σημαντικότητας σχετικών Ανακοινώσεων και Κατευθυντήριων Γραμμών της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, οι οποίες αποτελούν επίσης αντικείμενο πραγμάτευσης στην παρούσα μελέτη.

Στο πλαίσιο αυτό εξετάζονται επίσης οι ρυθμίσεις της οδηγίας 2014/104/ΕΕ για τις αγωγές αποζημίωσης και ιδίως εκείνες που σχετίζονται, άμεσα ή έμμεσα, με ρυθμίσεις και ζητήματα που περιλαμβάνονται στον κανονισμό 1/2003 και στα συνοδευτικά του τελευταίου νομοθετικά και άλλα κείμενα. Στην προσπάθεια ένταξης στην παρούσα μελέτη αυτών των ρυθμίσεων της οδηγίας, η οποία κρίθηκε σκόπιμη και αναγκαία μετά τη δημοσίευση της πρότασης οδηγίας (11.6.2013), καθώς και στην αναμονή του αποτελέσματος των σχετικών διαπραγματεύσεων που οδήγησαν στο τελικό κείμενο της οδηγίας, το οποίο διαφέρει σημαντικά σε πολλά σημεία από το αρχικό κείμενο της πρότασης οδηγίας, οφείλεται και η καθυστέρηση δημοσίευσης της παρούσας μελέτης, ο κορμός της οποίας, όσον αφορά τα λοιπά θέματα που σχετίζονται με τον ίδιο τον καν. 1/2003, είχε ολοκληρωθεί κατά τον χρόνο δημοσίευσης της πρότασης οδηγίας. Η αναμονή αυτή έδωσε επίσης τη δυνατότητα να ληφθούν υπόψη και οι πλέον πρόσφατες (και εν μέρει πολύ ενδιαφέρουσες και σημαντικές) εξελίξεις της ενωσιακής νομολογίας.

Οι εξεταζόμενες στην παρούσα μελέτη ρυθμίσεις και τα συναφή ζητήματα δεν αφορούν μόνο το δίκαιο του ελεύθερου ανταγωνισμού (ουσιαστικό και διαδικαστικό-δικονομικό) με τη στενή έννοια του όρου, αλλά άπτονται και πάρα πολλών άλλων κλάδων του δικαίου (δημόσιου και ιδιωτικού, εθνικού και διεθνούς), όπως είναι το ευρύτερο ενωσιακό δίκαιο (πρωτογενές και παράγωγο), η ΕΣΔΑ, το συνταγματικό δίκαιο, το διοικητικό δίκαιο, το αστικό και εμπορικό (κυρίως εταιρικό και λογιστικό) δίκαιο, το ποινικό δίκαιο, το δημόσιο και ιδιωτικό διεθνές δίκαιο, το συγκριτικό δίκαιο, καθώς και οι γενικές αρχές του δικαίου, συμπεριλαμβανομένων και των σχετικών διαδικαστικών-δικονομικών διατάξεων, αλλά και ζητήματα διαχρονικού δικαίου. Αυτό σημαίνει ότι η ανάλυση και ο σχολιασμός των σχετικών ρυθμίσεων του κανονισμού 1/2003 (και των εφαρμοστικών ή συνοδευτικών του τελευταίου διατάξεων

και άλλων κειμένων, καθώς και των ρυθμίσεων της οδηγίας 2014/104/ΕΕ) κατέστησε αναγκαία την ενασχόληση (σε μεγαλύτερο ή μικρότερο βαθμό) και με τους ως άνω κλάδους του δικαίου.

Όσον αφορά τη δομή της μελέτης, αυτή περιλαμβάνει, μετά το Εισαγωγικό Κεφάλαιο και το Γενικό Μέρος, ένα εκτενέστερο Ειδικό Μέρος, στο οποίο οι ως άνω ρυθμίσεις παρουσιάζονται με τη μορφή υπομνηματιστικού έργου (κατ' άρθρο ερμηνείας). Η επιλογή αυτή κρίθηκε προσφορότερη με το σκεπτικό ότι διευκολύνει περισσότερο τον αναγνώστη, ο οποίος μπορεί να αναζητήσει και να ανεύρει, σε κάθε σχολιαζόμενη διάταξη, ό,τι σχετίζεται με αυτή, συμπεριλαμβανομένης και της σχέσης της με άλλες, επίσης σχολιαζόμενες διατάξεις. Αυτό επιτυγχάνεται με εκτεταμένες εσωτερικές παραπομπές.

Μεγαλύτερη έμφαση έχει δοθεί στα ζητήματα που παρουσιάζουν, κατά την άποψη του γράφοντος, εντονότερο θεωρητικό και πρακτικό ενδιαφέρον, πολλά από τα οποία δεν περιέχονται στο σώμα του ως άνω κανονισμού, σχετίζονται όμως με την εφαρμογή του. Σε αυτά περιλαμβάνονται και ζητήματα που σχετίζονται με τις σχετικές ρυθμίσεις της οδηγίας 2014/104/ΕΕ για τις αγωγές αποζημίωσης και ιδίως εκείνες στις οποίες αποτυπώνεται ο νομοθετικός συμβιβασμός ανάμεσα στα (από ορισμένες απόψεις) αντιτιθέμενα (σύμφωνα και με τη σχετική ενωσιακή νομολογία) συμφέροντα που συνδέονται αντίστοιχα με τη δημόσια και την ιδιωτική επιβολή της νομοθεσίας ανταγωνισμού. Τα συμφέροντα αυτά είναι αφενός το δημόσιο συμφέρον για την αποτελεσματική εφαρμογή της νομοθεσίας ανταγωνισμού από τις αρχές ανταγωνισμού, η οποία επιτυγχάνεται, μεταξύ άλλων, και με τις ρυθμίσεις για οικειοθελή υπαγωγή παραβατριών επιχειρήσεων σε προγράμματα επιείκειας (που αποβλέπουν στην αποκάλυψη μυστικών καρτέλ από μια ή περισσότερες συμμετέχουσες σε αυτά επιχειρήσεις) και σε διαδικασίες διευθέτησης με αντάλλαγμα την απαλλαγή τους από το πρόστιμο ή τη μείωση του τελευταίου, και αφετέρου το επίσης (και) δημόσιου χαρακτήρα συμφέρον για την άσκηση αγωγών αποζημίωσης (ενώπιον των εθνικών δικαστηρίων), μέσω των οποίων διασφαλίζονται και υλοποιούνται τα δικαιώματα που αντλούν οι ιδιώτες από τις σχετικές με τους κανόνες ανταγωνισμού διατάξεις της Συνθήκης αλλά και επιτυγχάνεται επίσης η διατήρηση συνθηκών πραγματικού ανταγωνισμού εντός της Ένωσης. Η εγγενής αντίθεση των ως άνω συμφερόντων έγκειται κυρίως στο ότι η ανεξέλεγκτη δυνατότητα πρόσβασης των ζημιωθέντων εναγόντων στις πληροφορίες που οι παραβάτριες επιχειρήσεις έχουν ετοιμάσει και υποβάλει στις αρχές ανταγωνισμού στο πλαίσιο της οικειοθελούς υπαγωγής τους στις ως άνω διαδικασίες (και που περιέχουν επιβαρυντικά και για τις ίδιες στοιχεία) προκειμένου να διευκολυνθεί η επί της ουσίας θεμελίωση των σχετικών αγωγών μπορεί να αποθαρρύνει τις παραβάτριες επιχειρήσεις (ακριβώς λόγω του φόβου άσκησης ή διευκόλυνσης της άσκησης των ως άνω αγωγών) από το να υπαχθούν οικειοθελώς στις ως άνω διοικητικές διαδικασίες και με την έννοια αυτή να θίξει την αποτελεσματικότητα των τελευταίων.

Στη μελέτη γίνεται προσπάθεια να αξιοποιηθεί η πρακτική της Ευρωπαϊκής Επιτροπής στις αποφάσεις της επί υποθέσεων ανταγωνισμού, όσο και η πλουσιότητα (και συνε-

χώς εξελισσόμενη και εμπλουτιζόμενη) νομολογία των ενωσιακών (πρώην κοινοτικών) δικαστηρίων, η οποία περιλαμβάνει τόσο αποφάσεις επί προσφυγών κατά αποφάσεων της Ευρωπαϊκής Επιτροπής ενώπιον του (πρώην) ΠΕΚ (τώρα ΓενΔ), καθώς και αποφάσεις επί αιτήσεων αναίρεσης κατά αποφάσεων του τελευταίου ενώπιον του (πρώην) ΔΕΚ (τώρα ΔΕΕ), οι περισσότερες από τις οποίες έχουν σημαντικότητα έκταση (λόγω της φύσης και της πολυπλοκότητας των πραγματικών περιστατικών, αλλά και των πάρα πολλών νομικών ζητημάτων που έχουν τεθεί στο πλαίσιο των σχετικών ακυρωτικών και αναιρετικών διαδικασιών), όσο και αποφάσεις (απαντήσεις) του ΔΕΚ (τώρα ΔΕΕ) επί προδικαστικών ερωτημάτων εθνικών δικαστηρίων βάσει του άρθρου 267 ΣΛΕΕ (αρχικά άρθρου 177 και μετέπειτα άρθρου 234 ΣυνθΕΚ). Η νομολογία αυτή αποτελεί το αναλογικά μεγαλύτερο μέρος των αποφάσεων των ενωσιακών δικαστηρίων (σε σχέση με καθένα από τους άλλους τομείς του ενωσιακού δικαίου), πράγμα που καταδεικνύει και την τεράστια σημασία (τόσο από νομική όσο και από πρακτική άποψη) του ενωσιακού δικαίου του ανταγωνισμού (πρωτογενούς και παραγώγου), στο πλαίσιο της εφαρμογής του οποίου βρίσκουν πρακτικά εφαρμογή και όλες οι γενικές αρχές του ενωσιακού δικαίου.

Ευθέως ανάλογη προς την ως άνω νομολογία είναι και η εκτενέστατη βιβλιογραφία (ελληνική και διεθνής), η οποία παρακολουθεί τις σχετικές νομοθετικές και νομολογιακές εξελίξεις. Ενόψει του ότι η πλήρης παράθεση της τελευταίας θα ήταν πρακτικά ανέφικτη, γίνεται προσπάθεια μιας όσο το δυνατόν πληρέστερης παράθεσης της σχετικής ελληνικής (συμπεριλαμβανομένης και της ελληνικού ενδιαφέροντος ξενόγλωσσας) βιβλιογραφίας, προκειμένου να καταδειχθεί και η συμβολή της ελληνικής νομικής επιστήμης στο σχετικό κλάδο του δικαίου, ενώ από τη διεθνή βιβλιογραφία επιλέχθηκε η παραπομπή στα βασικότερα έργα, στα οποία ο ενδιαφερόμενος αναγνώστης μπορεί να βρει (όπως άλλωστε και στην ελληνική βιβλιογραφία) πολυάριθμες περαιτέρω παραπομπές.

Ειδικότερη αναφορά γίνεται σε ορισμένες διατάξεις του ελληνικού δικαίου και ιδίως του νέου Ν 3959/2011 για την προστασία του ελεύθερου ανταγωνισμού, οι οποίες αντιστοιχούν σε διατάξεις του κανονισμού 1/2003 και περιέχουν παρόμοιες ή εν μέρει αποκλίνουσες ρυθμίσεις ή σχετίζονται με διατάξεις του τελευταίου.

Στη μελέτη επισημαίνονται επίσης ορισμένες ορολογικές αστοχίες που συναντώνται τόσο στο ελληνικό κείμενο των σχολιαζόμενων ενωσιακών διατάξεων, ανακοινώσεων, αποφάσεων των ενωσιακών δικαστηρίων κ.λπ., οι οποίες οφείλονται σε εσφαλμένη απόδοση κατά την μετάφραση των αντίστοιχων όρων που χρησιμοποιούνται σε άλλες ενωσιακές γλώσσες (φαινόμενο δυστυχώς όχι σπάνιο), όσο και σε ορισμένες διατάξεις του Ν 3959/2011.

Τέλος επισημαίνεται ότι η ερμηνεία πολλών διατάξεων του κανονισμού 1/2003 μπορεί να αποτελέσει χρήσιμο οδηγό και για την ερμηνεία των αντίστοιχων διατάξεων του Ν 3959/2011. Με την έννοια αυτή, η μελέτη μπορεί να θεωρηθεί, ως ένα βαθμό, και ως συμβολή στην ερμηνεία του τελευταίου.

Στο σημείο αυτό θα ήθελα να εκφράσω τις θερμές ευχαριστίες μου προς τους προαναφερθέντες και τις προαναφερθείσες συναδέλφους κ. *Δημήτρη Τζουγανάτο*, κα *Λία Αθανασίου*, κα *Αλεξάνδρα Μικρουλέα* και κ. *Εμμ. Μαστρομανώλη*, για τις πολύ ενδιαφέρουσες συζητήσεις και ανταλλαγές απόψεων στο πλαίσιο της συνδιδασκαλίας του μαθήματος «Ζητήματα Βιομηχανικής Ιδιοκτησίας και Ανταγωνισμού» του Προγράμματος Μεταπτυχιακών Σπουδών.

Τον καθηγητή κ. *Ευάγγελο Περάκη* ευχαριστώ επίσης θερμά, τόσο για τις εύστοχες υποδείξεις του, ιδίως όσον αφορά τη δομή της μελέτης και ειδικότερα την τελική διαμόρφωση του Ειδικού Μέρους της τελευταίας ως κατ' άρθρο ερμηνείας του κανονισμού 1/2003, όσο και για την τιμή που μου έκανε να συμπεριλάβει την παρούσα μελέτη στη «Σειρά Μελετών Δικαίου Επιχειρήσεων και Εταιρειών», της οποίας έχει την επιμέλεια.

Θερμές ευχαριστίες οφείλονται επίσης στην εκλεκτή συνάδελφο, λέκτορα κα *Έφη Κινινή*, η οποία έθεσε στη διάθεσή μου την πλούσια σχετική ξενόγλωσση βιβλιογραφία που είχε συγκεντρώσει και χρησιμοποιήσει σε πολυάριθμες δικές της σχετικές μελέτες, καθώς και για την προθυμία της να συζητήσει μαζί μου διάφορα επιμέρους θέματα της παρούσας μελέτης.

Θα ήθελα επίσης να ευχαριστήσω τον παλαιό συμφοιτητή και φίλο *Μιχάλη Βηλαρά*, Σύμβουλο Επικρατείας και τέως Αντιπρόεδρο του Γενικού Δικαστηρίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης, τον εκλεκτό φίλο κ. *Ιωάννη Χαμηλοθώρη*, Αρεοπαγίτη ε.τ., καθώς και τον εκλεκτό συνάδελφο και φίλο *Δημήτριο Κουτσούκη*, Δ.Ν., δικηγόρο, για τις πολύ ενδιαφέρουσες συζητήσεις και ανταλλαγές απόψεων πάνω σε διάφορα επιμέρους θέματα της μελέτης. Το ίδιο ισχύει και για τον εκλεκτό συνάδελφο και φίλο *Γιώργο Τριανταφύλλου*, επίκουρο καθηγητή του Ποινικού Δικαίου στη Νομική Σχολή του ΕΚΠΑ, για τις πολύ χρήσιμες συζητήσεις μαζί του σε θέματα που άπτονται της εφαρμογής βασικών αρχών (και) του Ποινικού Δικαίου στο δίκαιο του ελεύθερου ανταγωνισμού και ιδίως στις διοικητικές κυρώσεις, καθώς και της σχετικής νομολογίας του ΕΔΔΑ.

Από την ελληνική Επιτροπή Ανταγωνισμού θερμές ευχαριστίες οφείλονται στον κ. *Δημήτριο Λουκά*, αναπληρωτή Πρόεδρο της τελευταίας, καθώς και την κα *Λευκοθέα Ντέκα*, Μέλος – Εισηγήτρια της ΕΑ, οι οποίοι, ως μέλη της ελληνικής αντιπροσωπείας στις προαναφερθείσες διαπραγματεύσεις επί της πρότασης οδηγίας για τις αγωγές αποζημίωσης κατά τη διάρκεια της ελληνικής Προεδρίας, συνέβαλαν καθοριστικά στην πρόοδο και επιτυχή κατάληξη των ως άνω διαπραγματεύσεων και παράλληλα με κράτησαν ενήμερο για τις σχετικές εξελίξεις. Ευχαριστίες οφείλονται επίσης στην κα *Βικτωρία Μερτικοπούλου*, Δ.Ν., Μέλος – Εισηγήτρια της ΕΑ, καθώς και την κα *Εμμανουέλα Τρούλη*, τ. Μέλος και Εισηγήτρια της ΕΑ και λέκτορα στο Οικονομικό Πανεπιστήμιο Αθηνών, οι οποίες (όπως και η κα Λευκοθέα Ντέκα), στο πλαίσιο σχετικών συζητήσεων, μου μετέφεραν πολύτιμες πληροφορίες σχετικά με την αντιμετώπιση, από την πλευρά της Επιτροπής Ανταγωνισμού, ορισμένων ζητημάτων που σχετίζονται

με την εφαρμογή του κανονισμού 1/2003 στο πλαίσιο του Δικτύου των Αρχών Ανταγωνισμού.

Τον εκλεκτό συνάδελφο και φίλο *Βασίλη Τουντόπουλο*, καθηγητή του Πανεπιστημίου Αιγαίου, ευχαριστώ επίσης θερμά για την προθυμία του να μελετήσει το αρχικό κείμενο της μελέτης καθώς και για τις πολύ χρήσιμες παρατηρήσεις και προτάσεις του σε ορισμένα επιμέρους σημεία της.

Θερμά ευχαριστώ επίσης τον πρώην αριστούχο φοιτητή μου και τώρα εκλεκτό συνάδελφο *Γιώργο Ψαρουδάκη*, λέκτορα του Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης, ο οποίος προθυμοποιήθηκε επίσης να μελετήσει το κείμενο της μελέτης, όπως αυτό διαμορφώθηκε σε μεταγενέστερο στάδιο, και έκανε πολύ εύστοχες παρατηρήσεις και προτάσεις για διάφορα επιμέρους θέματα που αποτελούν αντικείμενο της μελέτης.

Εξυπακούεται ότι η ευθύνη για ενδεχόμενες αστοχίες και παραλείψεις στην παρούσα μελέτη παραμένει αποκλειστικά δική μου.

Τα αδέρφια μου και τις οικογένειές τους, καθώς και τον εξαίρετο συνάδελφο, επί δεκαετίες συνεργάτη και φίλο *Θωμά Καναβέλη*, Δ.Ν., δικηγόρο, ευχαριστώ επίσης για την αγάπη και την απεριόριστη ηθική συμπαράσταση που μου επέτρεψαν να φέρω εις πέρας την παρούσα μελέτη.

Άφησα τελευταίο τον πατέρα μου, που όσο ζούσε, και παρά τα σοβαρότατα προβλήματα υγείας που αντιμετώπιζε, με παρότρυνε συνεχώς και επιτακτικά να μην ασχολούμαι με αυτόν, αλλά με την ολοκλήρωση της μελέτης και τις πανεπιστημιακές υποχρεώσεις μου. Στη μνήμη του είναι αφιερωμένη η παρούσα μελέτη, ελάχιστο ευχαριστώ για όλα όσα του οφείλω και προπαντός για τη στάση ζωής και τις αρχές που μου ενέπνευσε.

Θερμότερες ευχαριστίες οφείλονται τέλος στη Νομική Βιβλιοθήκη και τον εκδότη κ. *Αντώνη Καρατζά*, καθώς και στην κα *Βούλα Παπαδογάμβρου* για το προσωπικό ενδιαφέρον της και γενικότερα για την άψογη συνεργασία μας κατά την προετοιμασία της παρούσας έκδοσης, καθώς και στον κ. *Θεόδωρο Στίγκα* για την πολύτιμη συμβολή του στην τελική φάση της έκδοσης.

Βιβλιογραφία, νομολογία και νομοθεσία (συμπεριλαμβανομένης και της υπό έκδοση νομοθεσίας) έχουν ληφθεί υπόψη, στο μέτρο του δυνατού, μέχρι και τον Μάρτιο του 2015.

Αθήνα, Νοέμβριος 2015

Ηλίας Ευρ. Σουφλερός

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΠΡΟΛΟΓΟΣ	IX
----------------	----

ΣΥΝΤΟΜΟΓΡΑΦΙΕΣ

A. Ελληνικές	XXXI
B. Ξενόγλωσσες	XXXIV

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

ΑΠΟ ΤΟΝ ΚΑΝΟΝΙΣΜΟ 17/1962 ΣΤΟΝ ΚΑΝΟΝΙΣΜΟ 1/2003

1. Ο κανονισμός 17/1962	1
2. Η Λευκή Βίβλος της Επιτροπής του 1999.....	3
2.1. Πρώτη επιλογή – Βελτίωση του (τότε) ισχύοντος συστήματος έγκρισης	5
2.1.1. Πρώτη πρόταση: Εισαγωγή του rule of reason στην ερμηνεία του (τότε) άρθρου 85 ΣυνΘΕΚ	5
2.1.2. Δεύτερη πρόταση: Κατάργηση του μονοπωλίου της Ευρ. Επιτροπής για την εφαρμογή της παρ. 3 του (τότε) άρθρου 85 ΣυνΘΕΚ και επέκταση της σχετικής αρμοδιότητας και στις εθνικές αρχές ανταγωνισμού	6
2.1.2.1. Κατανομή των υποθέσεων βάσει του κέντρου βάρους κάθε υπόθεσης (Schwerpunkttheorie)	6
2.1.2.2. Κατανομή των υποθέσεων κατά το πρότυπο του κανονισμού περί ελέγχου των συγκεντρώσεων με βάση τα κατώτατα όρια του κύκλου εργασιών.....	7
2.1.3. Τρίτη πρόταση: Περαιτέρω επέκταση της απαλλαγής από την κοινοποίηση μέσω διεύρυνσης του πεδίου εφαρμογής του άρθρου 4 παρ. 2 του καν. 17/1962	8
2.1.4. Τέταρτη πρόταση: Απλούστευση των διαδικασιών (κατάργηση των μεταφράσεων, απλούστευση των διαβουλεύσεων της συμβουλευτικής επιτροπής, γενίκευση της διαδικασίας εναντίωσης για κοινοποιούμενες συμπράξεις)	8
2.2. Δεύτερη επιλογή: Μετάβαση σε ένα σύστημα εκ του νόμου εξαίρεσης	9
3. Η πρόταση κανονισμού της 27.9.2000 και η έκδοση του κανονισμού 1/2003	13

Α. ΜΕΡΟΣ ΠΡΩΤΟ - ΓΕΝΙΚΟ

ΤΑ ΒΑΣΙΚΑ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ ΤΟΥ ΚΑΝΟΝΙΣΜΟΥ 1/2003

1. Συνοπτική παράθεση	17
2. Το σύστημα της εκ του νόμου εξαίρεσης.....	19
3. Αποκεντρωμένη εφαρμογή και του άρθρου 81 παρ. 3 ΣυνθΕΚ (τώρα άρθρου 101 παρ. 3 ΣΛΕΕ).....	19
3.1. Ο συνδυασμός εξαίρεσης εκ του νόμου και αποκεντρωμένης εφαρμογής.....	19
3.2. Άλλα παρεμφερή συστήματα εξαιρέσεων εκ του νόμου στο παράγωγο ενωσιακό δίκαιο ανταγωνισμού.....	19
4. Η ασκηθείσα κριτική στο σύστημα της εκ του νόμου εξαίρεσης σε συνδυασμό με την αποκεντρωμένη εφαρμογή και της παρ. 3 του άρθρου 81 ΣυνθΕΚ (τώρα 101 ΣΛΕΕ)	23
4.1. Οι κυριότερες αντιρρήσεις για την εισαγωγή του συστήματος της εκ του νόμου εξαίρεσης	24
4.1.1. Οι νομικής φύσεως αντιρρήσεις	25
4.1.2. Οι δικαιοπολιτικής φύσεως αντιρρήσεις	29
4.2. Ο αντίλογος της Επιτροπής και των υποστηρικτών του συστήματος της εκ του νόμου εξαίρεσης.....	30
5. Επιπτώσεις και κίνδυνοι του συνδυασμού της εξαίρεσης εκ του νόμου με την αποκεντρωμένη εφαρμογή της παρ. 3 του άρθρου 81 ΣυνθΕΚ (τώρα 101 ΣΛΕΕ)	33
6. Οι ρυθμίσεις του κανονισμού 1/2003 που αποβλέπουν στην ελαχιστοποίηση των ενδεχόμενων αρνητικών συνεπειών του νέου συστήματος	34
6.1. Ρυθμίσεις που αφορούν τις σχέσεις Ευρωπαϊκής Επιτροπής και εθνικών αρχών ανταγωνισμού καθώς και τις σχέσεις των εθνικών αρχών ανταγωνισμού μεταξύ τους (άρθρα 11-14 καν. 1/2003).....	34
6.2. Ρυθμίσεις ενδοτικού χαρακτήρα που αφορούν τη συνεργασία της Ευρωπαϊκής Επιτροπής ή/και των εθνικών αρχών ανταγωνισμού με τα εθνικά δικαστήρια (άρθρο 15 καν. 1/2003).....	35
6.3. Ρυθμίσεις υποχρεωτικού χαρακτήρα που αφορούν την ομοιόμορφη εφαρμογή της ενωσιακής νομοθεσίας ανταγωνισμού (άρθρο 16 καν. 1/2003)	35
7. Άλλα συνοδευτικά μέτρα - Το «πακέτο εκσυγχρονισμού»	36
8. Ο κανονισμός 773/2004 της Επιτροπής σχετικά με τη διεξαγωγή από την Επιτροπή των διαδικασιών βάσει των άρθρων 81 και 82 ΣυνθΕΚ (τώρα 101 και 102 ΣΛΕΕ) και η τροποποίηση και συμπλήρωσή του με τον καν. 622/2008 της Επιτροπής σχετικά με τη διεξαγωγή των διαδικασιών διευθέτησης διαφορών σε υποθέσεις συμπράξεων	37
9. Σχέση του συστήματος της εκ του νόμου εξαίρεσης (άρθρο 1 παρ. 2 του καν. 1/2003) με τους κανονισμούς ομαδικής απαλλαγής.....	38

Β. ΜΕΡΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟ - ΕΙΔΙΚΟ
ΚΑΤ' ΑΡΘΡΟ ΕΡΜΗΝΕΙΑ ΤΟΥ ΚΑΝΟΝΙΣΜΟΥ 1/2003

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Ι (άρθρα 1-3)

ΑΡΧΕΣ

Άρθρο 1 – Εφαρμογή των άρθρων 81 και 82 της συνθήκης.....	51
1. Γενικά.....	51
2. Άρθρο 1 παρ. 1 – Άμεση εφαρμογή του άρθρου 101 παρ. 1 ΣΛΕΕ.....	51
3. Άρθρο 1 παρ. 2 - Αναγωγή του άρθρου 101 παρ. 3 ΣΛΕΕ σε άμεσης εφαρμογής εξαίρεση εκ του νόμου.....	52
4. Άρθρο 1 παρ. 3 – Άμεση εφαρμογή του άρθρου 102 ΣΛΕΕ.....	54
Άρθρο 2 – Βάρος αποδείξεως.....	55
1. Εισαγωγικά.....	55
2. Το βάρος απόδειξης κατά τη διοικητική διαδικασία ενώπιον της Ευρωπαϊκής Επιτροπής και των εθνικών αρχών ανταγωνισμού.....	56
2.1. Αντικείμενο του βάρους απόδειξης κατά τη διαδικασία διαπίστωσης και απαγόρευσης της παράβασης.....	56
2.2. Αντικείμενο του βάρους απόδειξης όσον αφορά τη συνδρομή των προϋποθέσεων εφαρμογής της εξαίρεσης που θεσπίζει το άρθρο 101 παρ. 3 ΣΛΕΕ (άρθρο 2 εδ. 2 του καν. 1/2003).....	60
2.2.1. Οι προϋποθέσεις εφαρμογής της εξαίρεσης του άρθρου 101 παρ. 3 ΣΛΕΕ.....	60
2.2.2. Ζητήματα από τη ρύθμιση του βάρους απόδειξης στο άρθρο 2 εδ. 2.....	61
2.2.2.1. Το συμβατό της ρύθμισης με το ανακριτικό σύστημα.....	61
2.2.2.2. Το συμβατό της ρύθμισης με την αρχή <i>in dubio pro reo</i> (τεκμήριο αθωότητας) στη διαδικασία που καταλήγει στην επιβολή κυρώσεων.....	64
2.3. Το βάρος απόδειξης ως προς την εφαρμογή των κανονισμών ομαδικής απαλλαγής.....	67
2.4. Το βάρος απόδειξης σε περίπτωση ύπαρξης απόφασης ατομικής απαλλαγής.....	67
3. Η εφαρμογή του άρθρου 2 του καν. 1/2003 στην αστική δίκη.....	68
4. Αντικείμενο του βάρους απόδειξης: Μόνο πραγματικά περιστατικά.....	69
5. Τι δεν καλύπτεται από το άρθρο 2 του καν. 1/2003.....	69
6. Το βάρος απόδειξης στο ελληνικό δίκαιο ανταγωνισμού (άρθρο 4 Ν 3959/2011).....	71
Άρθρο 3 – Σχέση μεταξύ των άρθρων 81 και 82 της συνθήκης (101 και 102 ΣΛΕΕ) και των εθνικών νομοθεσιών ανταγωνισμού.....	73
1. Εισαγωγικά - Η αρχική διατύπωση του άρθρου 3 στην πρόταση κανονισμού.....	73

2. Περιεχόμενο του άρθρου 3 του καν. 1/2003	76
2.1. Άρθρο 3 παρ. 1 – Υποχρέωση παράλληλης εφαρμογής και των άρθρων 101 και 102 ΣΛΕΕ	76
2.2. Άρθρο 3 παρ. 2 – Η ρύθμιση της υπεροχής του ενωσιακού δικαίου του ανταγωνισμού έναντι των αντίστοιχων εθνικών δικαίων	77
2.2.1. Άρθρο 3 παρ. 2 εδ. 1 - Απαγόρευση εφαρμογής της αυστηρότερης εθνικής νομοθεσίας ανταγωνισμού για τις συμπράξεις	77
2.2.2. Διαφορές σε σχέση με το προηγούμενο καθεστώς.....	78
2.2.3. Δυνατότητα αυστηρότερης μεταχείρισης των αμιγώς «εθνικών» συμπράξεων; - Το πρόβλημα της «αντίστροφης άνισης μεταχείρισης» και η νέα ρύθμιση του άρθρου 1 παρ. 4 του Ν 3959/2011 («δυναμική παραπομπή» στους κανονισμούς ομαδικής απαλλαγής της ΕΕ για τις αμιγώς «εθνικές» συμπράξεις).....	79
2.2.4. Άρθρο 3 παρ. 2 εδ. 2 - Δυνατότητα εφαρμογής της αυστηρότερης εθνικής νομοθεσίας για τις μονομερείς αντιανταγωνιστικές συμπεριφορές	83
2.3. Άρθρο 3 παρ. 3 – Εξαιρέσεις από τις υποχρεώσεις των παρ. 1 και 2 κατά την εφαρμογή των εθνικών διατάξεων για τον έλεγχο των συγκεντρώσεων και άλλων «εξωανταγωνιστικών» διατάξεων της εθνικής νομοθεσίας	86
2.3.1. Πρώτη εξαίρεση: Εφαρμογή των εθνικών διατάξεων για τον έλεγχο των συγκεντρώσεων.....	86
2.3.2. Δεύτερη εξαίρεση: Εφαρμογή άλλων «εξωανταγωνιστικών» διατάξεων της εθνικής νομοθεσίας	89

ΚΕΦΑΛΑΙΟ II (άρθρα 4-6)

ΑΡΜΟΔΙΟΤΗΤΕΣ

Άρθρο 4 – Αρμοδιότητες της Επιτροπής	94
Άρθρο 5 – Αρμοδιότητες των αρχών ανταγωνισμού των κρατών μελών	97
1. Γενικά	97
2. Είδη αποφάσεων που μπορούν να λαμβάνουν οι εθνικές αρχές ανταγωνισμού	98
3. Έκταση ισχύος των εκδιδόμενων από τις εθνικές αρχές ανταγωνισμού αποφάσεων	103
Άρθρο 6 – Αρμοδιότητες των εθνικών δικαστηρίων	106
1. Γενικά	106
2. Ειδικότερα ως προς τις αρμοδιότητες των πολιτικών δικαστηρίων.....	107
2.1. Αγωγές αποζημίωσης	107
2.1.1. Γενικά - Οι αγωγές αποζημίωσης ως συμπληρωματικό μέσο (ιδιωτικής) επιβολής των άρθρων 101 και 102 ΣΛΕΕ	107
2.1.2. Πρόσφατες εξελίξεις σχετικά με τις αγωγές αποζημίωσης	108

2.1.2.1. Η από 11.6.2013 πρόταση οδηγίας για τις αγωγές αποζημίωσης και η πρόσφατη οδηγία 2014/104/ΕΕ.....	108
2.1.2.2. Η από 11.6.2013 σύσταση της Επιτροπής για τις συλλογικές αγωγές παράλειψης και αποζημίωσης	121
2.2. Αγωγές με αίτημα την ακυρότητα συμφωνιών και αποφάσεων.....	122
2.3. Αγωγές παύσης και παράλειψης της παράβασης.....	124
3. Η περίπτωση των διαιτητικών δικαστηρίων	125
4. Άλλα συναφή ζητήματα	126

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΙΙΙ (άρθρα 7-10)

ΑΠΟΦΑΣΕΙΣ ΤΗΣ ΕΠΙΤΡΟΠΗΣ

Άρθρο 7 – Διαπίστωση και παύση της παράβασης	128
Άρθρο 8 – Προσωρινά μέτρα.....	133
Άρθρο 9 – Αναλήψεις δεσμεύσεων	135
1. Εισαγωγικά	135
2. Διαδικαστικές προϋποθέσεις για την ανάληψη δεσμεύσεων	136
3. Περιεχόμενο των δεσμεύσεων.....	138
4. Εφαρμογή της αρχής της αναλογικότητας και έκταση του δικαστικού ελέγχου της απόφασης δεσμεύσεων	138
5. Αποτελέσματα της απόφασης δεσμεύσεων	140
5.1. Για τις εμπλεκόμενες επιχειρήσεις	140
5.2. Για τις εθνικές αρχές ανταγωνισμού και τα εθνικά δικαστήρια.....	141
5.3. Δέσμευση της Επιτροπής.....	143
5.4. Αποτελέσματα της απόφασης δεσμεύσεων έναντι τρίτων	143
6. Εκ νέου κίνηση της διαδικασίας (άρθρο 9 παρ. 2)	144
Άρθρο 10 – Διαπίστωση του ανεφάρμοστου (των άρθρων 101 και 102 ΣΛΕΕ).....	146
1. Περιεχόμενο του άρθρου 10.....	146
2. Δεσμευτικά αποτελέσματα της απόφασης βάσει του άρθρου 10.....	148
3. Επιστολές καθοδήγησης	148
4. Περάτωση της διαδικασίας χωρίς έκδοση τυπικής απόφασης.....	149
5. Προσφυγή κατά απόφασης βάσει του άρθρου 10	149

ΚΕΦΑΛΑΙΟ IV (άρθρα 11-16)

ΣΥΝΕΡΓΑΣΙΑ

I. Εισαγωγικές παρατηρήσεις στα άρθρα 11-16

1. Γενικά – Η ανάγκη συνεργασίας στο πλαίσιο του συστήματος παράλληλων αρμοδιοτήτων που θεσπίζει ο καν. 1/2003 150
2. Το Ευρωπαϊκό Δίκτυο Ανταγωνισμού (ΕΔΑ) 150

II. Οι ρυθμίσεις των άρθρων 11-16 του καν. 1/2003

- Άρθρο 11** – Συνεργασία μεταξύ της Επιτροπής και των αρχών ανταγωνισμού των κρατών μελών 152
1. Συνεργασία στο πλαίσιο του δικτύου των αρχών ανταγωνισμού..... 153
 2. Συνεργασία μεταξύ Αρχών Ανταγωνισμού και άλλων Ρυθμιστικών Αρχών..... 160
- Άρθρο 12** – Ανταλλαγές πληροφοριών..... 164
1. Γενικά..... 164
 2. Ως προς την ανταλλαγή (και) πληροφοριών εμπιστευτικού χαρακτήρα (άρθρο 12 παρ. 1)..... 165
 3. Περιορισμοί ως προς τη χρησιμοποίηση ως αποδεικτικό μέσο των ανταλλαγισίων πληροφοριών (άρθρο 12 παρ. 2) 165
 4. Πρόσθετοι περιορισμοί ως προς τη χρησιμοποίηση των ανταλλασσόμενων πληροφοριών ως αποδείξεων για την επιβολή κυρώσεων σε φυσικά πρόσωπα (άρθρο 12 παρ. 3) 166
- Άρθρο 13** – Αναστολή ή περάτωση της διαδικασίας..... 172
- Άρθρο 14** – Συμβουλευτική επιτροπή..... 175
- Άρθρο 15** – Συνεργασία με τα εθνικά δικαστήρια 177
1. Γενικά..... 177
 2. Άρθρο 15 παρ. 1 – Συνεργασία με πρωτοβουλία του εθνικού δικαστηρίου 178
 - 2.1. Αίτημα του εθνικού δικαστηρίου προς την Επιτροπή για παροχή πληροφοριακών στοιχείων που αυτή κατέχει..... 178
 - 2.1.1. Η υποχρέωση παροχής στοιχείων ως απόρροια της αρχής της ειλικρινούς συνεργασίας μεταξύ της Ευρωπαϊκής Ένωσης και των κρατών μελών 178
 - 2.1.2. Περιορισμοί κατά τη διαβίβαση πληροφοριακών στοιχείων από την Επιτροπή 179
 - 2.2. Αίτημα του εθνικού δικαστηρίου προς την Επιτροπή για παροχή γνώμης, ως οιονεί «εμπειρογνώμονας», επί ζητημάτων που άπτονται της εφαρμογής της ενωσιακής νομοθεσίας ανταγωνισμού 183

3. Άρθρο 15 παρ. 2 – Διαβίβαση στην Επιτροπή αντιγράφων εθνικών δικαστικών αποφάσεων.....	185
4. Άρθρο 15 παρ. 3 – Υποβολή παρατηρήσεων στο εθνικό δικαστήριο από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή και τις εθνικές αρχές ανταγωνισμού υπό τη ιδιότητα του amicus curiae	186
5. Άρθρο 15 παρ. 4 – Δυνατότητα παραχώρησης στις εθνικές αρχές ανταγωνισμού ευρύτερης εξουσίας υποβολής παρατηρήσεων.....	189
6. Λοιπές διευκρινίσεις	189
Άρθρο 16 – Ομοιόμορφη εφαρμογή της κοινοτικής νομοθεσίας ανταγωνισμού	190
1. Γενικά	190
2. Άρθρο 16 παρ. 1 – Δέσμευση των εθνικών δικαστηρίων από αποφάσεις της Επιτροπής.....	194
2.1. Ως προς τη δέσμευση από εκδοθείσες αποφάσεις της Επιτροπής	194
2.2. Ως προς τη δέσμευση από επικείμενες αποφάσεις της Επιτροπής.....	198
3. Άρθρο 16 παρ. 2 – Δέσμευση των εθνικών αρχών ανταγωνισμού από εκδοθείσες αποφάσεις της Επιτροπής.....	200
4. Συνέπειες της μη τήρησης των υποχρεώσεων που απορρέουν από το άρθρο 16 του κανονισμού 1/2003.....	201

ΚΕΦΑΛΑΙΟ V (άρθρα 17-22)

ΕΞΟΥΣΙΕΣ ΕΡΕΥΝΑΣ

I. Εισαγωγικές παρατηρήσεις στα άρθρα 17-22

1. Γενική επισκόπηση των εξουσιών έρευνας.....	203
2. Αρχές από τις οποίες διέπονται οι εξουσίες έρευνας.....	204
3. Άλλες διαδικαστικές εγγυήσεις	204
3.1. Δικαίωμα σε σιωπή (μη αυτοενοχοποίηση).....	204
3.2. Προστασία της επικοινωνίας μεταξύ δικηγόρου και επιχείρησης (Legal Professional Privilege - LPP)	205
3.3. Δικαίωμα σε δικηγορική αρωγή κατά τη διενέργεια του ελέγχου	207

II. Οι επιμέρους ρυθμίσεις των άρθρων 17-22

Άρθρο 17 – Έρευνες σε κλάδους της οικονομίας ή σε τύπους συμφωνιών.....	208
Άρθρο 18 – Αιτήσεις παροχής πληροφοριών	211
Άρθρο 19 – Εξουσία διεξαγωγής ακροάσεων (Εξουσία της Επιτροπής να καλεί φυσικά ή νομικά πρόσωπα σε συνέντευξη)	214
Άρθρο 20 – Εξουσίες ελέγχου της Επιτροπής (Εξουσίες διεξαγωγής επιτόπιων ελέγχων)	217

Άρθρο 21 – Έλεγχος άλλων χώρων.....	224
Άρθρο 22 – Έρευνες από τις αρχές ανταγωνισμού των κρατών μελών.....	229

ΚΕΦΑΛΑΙΟ VI (άρθρα 23-24)

ΚΥΡΩΣΕΙΣ

I. Εισαγωγικές παρατηρήσεις στα άρθρα 23-24.....	231
--	-----

II. Οι επιμέρους ρυθμίσεις των άρθρων 23-24

Άρθρο 23 – Πρόστιμα.....	232
1. Οι επιμέρους διατάξεις του άρθρου 23	234
1.1. Οι ρυθμίσεις των παραγράφων 1-2 του άρθρου 23	234
1.1.1. Ζητήματα υπαιτιότητας και καταλογισμού.....	234
1.1.1.1. Τα στοιχεία του πραγματικού της υπαιτιότητας	235
1.1.1.2. Πρόσωπα, ως προς τα οποία ερευνάται η υπαιτιότητα.....	238
1.1.1.3. Τα ζητήματα του καταλογισμού μιας συμπεριφοράς σε συγκεκριμένη επιχείρηση και της αλληλέγγυας και εις ολόκληρον ευθύνης, ιδίως στο πλαίσιο ομίλου επιχειρήσεων	238
1.1.1.4. Το ζήτημα του καταλογισμού της συμπεριφοράς του εμπορικού αντιπροσώπου ή άλλου διαμεσολαβούντος προσώπου στην αντιπροσωπευόμενη επιχείρηση ή στον εντολέα	247
1.1.1.5. Το ζήτημα του καταλογισμού σε περιπτώσεις αναδιάρθρωσης, μεταβίβασης και διαδοχής επιχειρήσεων	248
1.1.2. Ως προς το ανώτατο ύψος των προστίμων	250
1.1.2.1. Πρόστιμα επιβαλλόμενα βάσει του άρθρου 23 παρ. 1.....	250
1.1.2.2. Πρόστιμα επιβαλλόμενα βάσει του άρθρου 23 παρ. 2.....	250
1.2. Κριτήρια καθορισμού του ύψους του προστίμου (άρθρο 23 παρ. 3) – Οι κατευθυντήριες γραμμές του 2006 για τη μέθοδο υπολογισμού των προστίμων	256
1.3. Οι νέες ειδικές ρυθμίσεις της παρ. 4 για τις ενώσεις επιχειρήσεων.....	259
1.4. Μη ποινικός χαρακτήρας των κυρώσεων του άρθρου 23 (παρ. 5).....	261
2. Μη επιβολή ή μείωση των προστίμων σε υποθέσεις μυστικών οριζόντιων συμπράξεων (καρτέλ) λόγω υπαγωγής μιας επιχείρησης σε «πρόγραμμα επιείκειας»	262
2.1. Το «πρόγραμμα επιείκειας» του 2006	262
2.1.1. Πλήρης απαλλαγή από το πρόστιμο.....	266
2.1.1.1. Οι προϋποθέσεις για την πλήρη απαλλαγή από το πρόστιμο (σημ. 8-13 της Ανακοίνωσης Επιείκειας).....	266
2.1.1.2. Ως προς τις συνέπειες της πλήρους απαλλαγής μιας επιχείρησης από το πρόστιμο λόγω υπαγωγής της σε πρόγραμμα επιείκειας σε επίπεδο άσκησης αστικών αξιώσεων αποζημίωσης εναντίον της βάσει της οδηγίας 2014/104 για τις αγωγές αποζημίωσης (άρθρο 11 παρ. 4-6 της οδηγίας).....	268
2.1.2. Μείωση του προστίμου	270

2.1.3. Διαδικασία	271
2.2. Ιδιαιτερότητες ως προς τη διαχείριση και τη δυνατότητα χρήσης των αποδεικτικών στοιχείων που υποβάλλονται στο πλαίσιο των προγραμμάτων επιείκειας	271
2.2.1. Οι σχετικές αναφορές στις Ανακοινώσεις της Επιτροπής	271
2.2.2. Η σχετική νομολογία του ΔΕΕ (αποφάσεις Pfleiderer και Donau Chemie)	273
2.2.2.1. Η απόφαση Pfleiderer	273
2.2.2.2. Η απόφαση Donau Chemie	274
2.2.3. Οι προταθείσες ρυθμίσεις στην από 11.6.2013 πρόταση οδηγίας για τις αγωγές αποζημίωσης και το ζήτημα του συμβατού τους με τη σχετική νομολογία του ΔΕΕ	276
2.2.4. Οι τελικές ρυθμίσεις του συμβιβαστικού κειμένου της οδηγίας 2014/104	279
2.2.5. Ως προς την έκταση εφαρμογής του γενικού κανονισμού 1049/2001 (κανονισμός διαφάνειας)	282
3. Η συνεργασία στο πλαίσιο διαδικασίας διευθέτησης διαφορών (settlement procedures) σε υποθέσεις οριζόντιων συμπράξεων (καν. 622/2008 της Επιτροπής) ως ειδική ελαφρυντική περίπτωση	283
3.1. Ο κανονισμός 622/2008 και η σχετική Ανακοίνωση της Επιτροπής	283
3.2. Ως προς τη διαχείριση και τη δυνατότητα χρήσης των πληροφοριών που υποβάλλονται στο πλαίσιο διαδικασίας διευθέτησης διαφορών	284
4. Μείωση του προστίμου λόγω υπερβολικής διάρκειας της διοικητικής διαδικασίας ενώπιον της Επιτροπής	286
5. Μείωση του προστίμου μέσω συνυπολογισμού του προστίμου που επιβλήθηκε από αρχή ανταγωνισμού κράτους-μέλους βάσει του εθνικού δικαίου του ανταγωνισμού για την ίδια παραβατική συμπεριφορά (αρχή της επιείκειας - νομολογία Walt Wilhelm)	287
6. Δυνατότητα συνεκτίμησης της αποζημίωσης που καταβλήθηκε ως αποτέλεσμα συναινετικού διακανονισμού (συμβιβασμού) βάσει του άρθρου 18 της οδηγίας 2014/104/ΕΕ για τις αγωγές αποζημίωσης ως ελαφρυντικής περίπτωσης κατά την επιμέτρηση του (διοικητικού) προστίμου που επιβάλλεται από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή	289
7. Εφαρμογή της αρχής ne bis in idem	290
7.1. Έννοια και έκταση εφαρμογής της αρχής	290
7.1.1. Γενικά	290
7.1.2. Έκταση εφαρμογής της αρχής ne bis in idem βάσει της ΕΣΔΑ και του Χάρτη Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της ΕΕ	293
7.1.3. Το ζήτημα της εφαρμογής της αρχής ne bis in idem υπό το κράτος των καν. 17/62 και 1/2003	297
7.2. Η διαμόρφωση της εφαρμογής της αρχής ne bis in idem υπό το κράτος του κανονισμού 1/2003 (περιπτωσιολογία)	301
7.2.1. Ως προς τη σχέση μεταξύ ΕΕ και κρατών μελών κατά την εφαρμογή των άρθρων 101 και 102 ΣΛΕΕ	301

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

7.2.1.1. Όσον αφορά τη δίωξη (κίνηση της διαδικασίας)	302
7.2.1.1.1. Δίωξη (κίνηση διαδικασίας) από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή	302
7.2.1.1.2. Δίωξη (κίνηση της διαδικασίας) από εθνική αρχή ανταγωνισμού	302
7.2.1.2. Όσον αφορά την επιβολή κυρώσεων για παράβαση του άρθρου 101 ή/και του άρθρου 102 ΣΛΕΕ	302
7.2.2. Ως προς τη σχέση μεταξύ ΕΕ και κρατών μελών κατά την εφαρμογή αντίστοιχα των άρθρων 101 και 102 ΣΛΕΕ από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή και των αντίστοιχων εθνικών διατάξεων από τις εθνικές αρχές ανταγωνισμού και τα εθνικά δικαστήρια	305
7.2.2.1. Όσον αφορά τη δίωξη (κίνηση της διαδικασίας)	305
7.2.2.1.1. Δίωξη (κίνηση της διαδικασίας) από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή	305
7.2.2.1.2. Δίωξη (κίνηση της διαδικασίας) από εθνική αρχή ανταγωνισμού	305
7.2.2.2. Όσον αφορά την επιβολή κυρώσεων για παράβαση αντίστοιχα του άρθρου 101 ή/και του άρθρου 102 ΣΛΕΕ αφενός και των αντίστοιχων εθνικών διατάξεων αφετέρου	306
7.2.3. Ως προς την εφαρμογή της αρχής ne bis in idem στη σχέση μεταξύ των εθνικών αρχών ανταγωνισμού κατά την εφαρμογή των άρθρων 101 και 102 ΣΛΕΕ	308
7.2.3.1. Ως προς τη δίωξη (κίνηση της διαδικασίας)	308
7.2.3.2. Ως προς την επιβολή κυρώσεων	308
7.2.4. Ως προς την (μη) εφαρμογή της αρχής ne bis in idem σε περίπτωση επιβολής κυρώσεων από αρχές ανταγωνισμού τρίτων χωρών	310
Άρθρο 24 – Χρηματικές ποινές	312

ΚΕΦΑΛΑΙΟ VII (άρθρα 25-26)

ΠΑΡΑΓΡΑΦΗ

I. Εισαγωγικές παρατηρήσεις στα άρθρα 25-26	315
--	------------

II. Οι επιμέρους ρυθμίσεις των άρθρων 25-26

Άρθρο 25 – Παραγραφή (των εξουσιών της Επιτροπής) για την επιβολή κυρώσεων	316
---	------------

Άρθρο 26 – Παραγραφή της εκτέλεσης των ποινών (Παραγραφή της εκτέλεσης των αποφάσεων που επιβάλλουν κυρώσεις)	321
--	------------

ΚΕΦΑΛΑΙΟ VIII (άρθρα 27-28)

ΑΚΡΟΑΣΕΙΣ ΚΑΙ ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΙΚΟ ΑΠΟΡΡΗΤΟ

I. Εισαγωγικές παρατηρήσεις στα άρθρα 27-28	324
--	------------

II. Οι επιμέρους ρυθμίσεις των άρθρων 27-28

Άρθρο 27 – Ακρόαση των μερών, των καταγγελλόντων και των λοιπών τρίτων ενδιαφερομένων	326
1. Οι ρυθμίσεις του άρθρου 27 του καν. 1/2003.....	327
2. Οι ειδικότερες ρυθμίσεις για την πρόσβαση στο φάκελο της υπόθεσης.....	330
2.1. Γενικά.....	330
2.1.1. Ρυθμίσεις στο πλαίσιο του καν. 1/2003.....	330
2.1.2. Η πρόσβαση στο φάκελο βάσει του γενικού κανονισμού 1049/2001 (κανονισμός διαφάνειας) και η σχέση του τελευταίου με τις αντίστοιχες ρυθμίσεις των κανονισμών 1/2003 και 773/2004 και της οδηγίας 2014/104 για τις αγωγές αποζημίωσης	332
2.1.2.1. Γενικά	332
2.1.2.2. Η σχετική με τον καν. 1049/2001 πρόσφατη ενωσιακή νομολογία	333
2.1.2.3. Η σημασία της ανωτέρω ενωσιακής νομολογίας σχετικά με τον καν. 1049/2001 για την ερμηνεία ορισμένων διατάξεων της οδηγίας 2014/104 για τις αγωγές αποζημίωσης και του προταθέντος τροποποιητικού κανονισμού του καν. 773/2004 της Επιτροπής	337
2.2. Προστασία του επιχειρηματικού απορρήτου και των πληροφοριών εμπιστευτικού χαρακτήρα	339
2.3. Ποιοι έχουν δικαίωμα πρόσβασης στο φάκελο.....	340
2.4. Περιορισμοί όσον αφορά τη χρήση των στοιχείων που λαμβάνονται μέσω πρόσβασης στον φάκελο.....	341
2.4.1. Οι ρυθμίσεις του καν. 773/2004 και οι σχετικές Ανακοινώσεις της Επιτροπής.....	341
2.4.2. Οι προβλέψεις της από 11.6.2013 πρότασης οδηγίας για τις αγωγές αποζημίωσης, όπως διαμορφώθηκαν στην οδηγία 2014/104	343
2.4.3. Η προαναγγελθείσα από την Επιτροπή τροποποίηση των κανόνων για την πρόσβαση στον φάκελο και τη χρήση των εγγράφων που λαμβάνονται από αυτόν μετά την έκδοση της οδηγίας για τις αγωγές αποζημίωσης και η πρόσφατη πρόσκληση για δημόσια διαβούλευση	345
3. Η προφορική ακρόαση ενώπιον του συμβούλου ακροάσεων (άρθρα 11-14 του καν. 773/2004)	346
3.1. Προφορική ακρόαση των αποδεκτών της έκθεσης αιτιάσεων.....	346
3.2. Κλήση άλλων προσώπων σε προφορική ακρόαση.....	347
Άρθρο 28 – Επαγγελματικό απόρρητο.....	349

ΚΕΦΑΛΑΙΟ IX

ΚΑΝΟΝΙΣΜΟΙ ΑΠΑΛΛΑΓΗΣ

Άρθρο 29 – Ατομική ανάκληση	353
--	------------

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Χ
ΓΕΝΙΚΕΣ ΔΙΑΤΑΞΕΙΣ

Άρθρο 30 – Δημοσίευση των αποφάσεων	358
Άρθρο 31 – Έλεγχος από το Δικαστήριο	360
Άρθρο 32 – Εξαιρέσεις.....	371
Άρθρο 33 – Εκτελεστικές διατάξεις.....	372

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΧΙ (άρθρα 34-45)
ΜΕΤΑΒΑΤΙΚΕΣ, ΤΡΟΠΟΠΟΙΗΤΙΚΕΣ ΚΑΙ ΤΕΛΙΚΕΣ ΔΙΑΤΑΞΕΙΣ

Άρθρο 34 – Μεταβατικές διατάξεις	374
Άρθρο 35 – Ορισμός των αρχών ανταγωνισμού των κρατών μελών.....	375
Άρθρα 36-42 - Τροποποίηση άλλων κανονισμών	
Άρθρο 36 – Τροποποίηση του κανονισμού (ΕΟΚ) αριθ. 1017/68.....	378
Άρθρο 37 – Τροποποίηση του κανονισμού (ΕΟΚ) αριθ. 2988/74.....	378
Άρθρο 38 – Τροποποίηση του κανονισμού (ΕΟΚ) αριθ. 4056/86.....	379
Άρθρο 39 – Τροποποίηση του κανονισμού (ΕΟΚ) αριθ. 3975/87.....	380
Άρθρο 40 – Τροποποίηση των κανονισμών αριθ. 19/65/ΕΟΚ, (ΕΟΚ) αριθ. 2821/71 και (ΕΟΚ) αριθ. 1534/91	380
Άρθρο 41 – Τροποποίηση του κανονισμού (ΕΟΚ) αριθ. 3976/87.....	381
Άρθρο 42 – Τροποποίηση του κανονισμού (ΕΟΚ) αριθ. 479/92.....	381
Κοινές παρατηρήσεις στα άρθρα 36-42	381
Άρθρο 43 – Κατάργηση των κανονισμών 17/62 και 141/62	383
Άρθρο 44 – Έκθεση σχετικά με την εφαρμογή του κανονισμού 1/2003.....	385
Άρθρο 45 – Έναρξη ισχύος	387

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑΤΑ I-XIII

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ I

ΠΡΟΟΙΜΙΟ ΚΑΝΟΝΙΣΜΟΥ (ΕΚ) 1/2003	391
---------------------------------------	-----

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ II

ΚΑΝΟΝΙΣΜΟΣ (ΕΚ) αριθ. 773/2004 ΤΗΣ ΕΠΙΤΡΟΠΗΣ (κωδικοποιημένη έκδοση)	398
---	-----

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ III

ΚΑΝΟΝΙΣΜΟΣ (ΕΚ) αριθ. 622/2008 ΤΗΣ ΕΠΙΤΡΟΠΗΣ, της 30ής Ιουνίου 2008, για τροποποίηση του κανονισμού (ΕΚ) αριθ. 773/2004, της Επιτροπής σχετικά με τη διεξαγωγή των διαδικασιών διευθέτησης διαφορών σε υποθέσεις συμπράξεων	408
--	-----

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ IV

ΑΝΑΚΟΙΝΩΣΗ ΤΗΣ ΕΠΙΤΡΟΠΗΣ σχετικά με τη συνεργασία στο πλαίσιο του δικτύου των αρχών ανταγωνισμού (2004/C 101/03)	412
---	-----

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ V

ΑΝΑΚΟΙΝΩΣΗ ΤΗΣ ΕΠΙΤΡΟΠΗΣ σχετικά με τη συνεργασία μεταξύ της Επιτροπής και των δικαστηρίων των κρατών μελών της ΕΕ κατά την εφαρμογή των άρθρων 81 και 82 ΕΚ (2004/C 101/04)	425
--	-----

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ VI

ΑΝΑΚΟΙΝΩΣΗ ΤΗΣ ΕΠΙΤΡΟΠΗΣ περί χειρισμού των καταγγελιών από την Επιτροπή βάσει των άρθρων 81 και 82 της Συνθήκης ΕΚ (2004/C 101/05)	437
---	-----

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ VII

ΑΝΑΚΟΙΝΩΣΗ ΤΗΣ ΕΠΙΤΡΟΠΗΣ σχετικά με την ανεπίσημη καθοδήγηση ως προς καινοφανή ζητήματα που ανακύπτουν κατά την εφαρμογή των άρθρων 81 και 82 της Συνθήκης ΕΚ σε μεμονωμένες περιπτώσεις (επιστολές καθοδήγησης) (2004/C 101/06)	452
---	-----

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ VIII

ΑΝΑΚΟΙΝΩΣΗ ΤΗΣ ΕΠΙΤΡΟΠΗΣ Κατευθυντήριες γραμμές σχετικά με την έννοια του επηρεασμού του εμπορίου των άρθρων 81 και 82 της Συνθήκης (2004/C 101/07)	456
---	-----

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ ΙΧ

ΑΝΑΚΟΙΝΩΣΗ ΤΗΣ ΕΠΙΤΡΟΠΗΣ Κατευθυντήριες γραμμές για την εφαρμογή του άρθρου 81 παράγραφος 3 της συνθήκης (2004/C 101/08).....	475
--	-----

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ Χ

Κατευθυντήριες γραμμές για τη μέθοδο υπολογισμού των προστίμων που επιβάλλονται κατ' εφαρμογή του άρθρου 23 παράγραφος 2 σημείο α) του κανονισμού (ΕΚ) αριθ. 1/2003 (2006/C 210/02)	500
--	------------

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ ΧΙ

ΑΝΑΚΟΙΝΩΣΗ ΤΗΣ ΕΠΙΤΡΟΠΗΣ σχετικά με τη μη επιβολή και τη μείωση των προστίμων σε υποθέσεις συμπράξεων (καρτέλ) (2006/C 298/11).....	505
--	-----

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ ΧΙΙ

ΑΝΑΚΟΙΝΩΣΗ ΤΗΣ ΕΠΙΤΡΟΠΗΣ σχετικά με την διεξαγωγή διαδικασιών διευθέτησης διαφορών εν όψει της έκδοσης αποφάσεων δυνάμει του άρθρου 7 και του άρθρου 23 του κανονισμού (ΕΚ) αριθ. 1/2003 του Συμβουλίου σε περιπτώσεις συμπράξεων (2008/C 167/01)	512
--	-----

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ ΧΙΙΙ

ΟΔΗΓΙΑ 2014/104/ΕΕ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 26ης Νοεμβρίου 2014 σχετικά με ορισμένους κανόνες που διέπουν τις αγωγές αποζημίωσης βάσει του εθνικού δικαίου για παραβάσεις των διατάξεων του δικαίου ανταγωνισμού των κρατών μελών και της Ευρωπαϊκής Ένωσης.....	520
---	-----

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Α. Ελληνική	539
Β. Ξενόγλωσση	550

ΑΛΦΑΒΗΤΙΚΟ ΕΥΡΕΤΗΡΙΟ.....	561
----------------------------------	------------

ΣΥΝΤΟΜΟΓΡΑΦΙΕΣ

A. Ελληνικές

αδημ.	αδημοσίευτη
ΑΕ	Ανώνυμη Εταιρία
αιτιολογ.	αιτιολογική
αναμν.	αναμνηστικός
αντίθ.	αντίθετος (η) (οι)
ΑΠ	Άρειος Πάγος
απόφ., αποφ.	απόφαση, αποφάσεις
άρθρ.	άρθρο
αριθμ.	αριθμός
Αρμ.	Αρμενόπουλος
βλ.	βλέπε
ΓΔ	Γενική Διεύθυνση
ΓενΔ	Γενικό Δικαστήριο της Ευρωπαϊκής Ένωσης
γερμΑΚ	γερμανικός Αστικός Κώδικας (BGB)
γερμΠΚ	γερμανικός Ποινικός Κώδικας (StGB)
γνμδ.	γνωμοδότηση
Δ	Δίκη
ΔΕΕ	Δικαστήριο της Ευρωπαϊκής Ένωσης, Δίκαιο Επιχειρήσεων και Εταιριών
ΔΕΚ	Δικαστήριο των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων
Δεφ	Διοικητικό Εφετείο
ΔιΔικ	Διοικητική Δίκη
ΔικΑΕ	Δίκαιο της Ανώνυμης Εταιρίας
ΔικΕΕ	Δικαστήριο της Ευρωπαϊκής Ένωσης
ΔικΕΛΑντ	Δίκαιο του Ελεύθερου Ανταγωνισμού
ΔιΜΕΕ	Δίκαιο Μέσων Ενημέρωσης και Επικοινωνίας
ΔΣΑ	Δικηγορικός Σύλλογος Αθηνών
ΕΑ	Επιτροπή Ανταγωνισμού
ΕΑΑ	Εθνική(ές) Αρχή(ές) Ανταγωνισμού
εδ., εδάφ.	εδάφιο

ΕΔΑ	Ευρωπαϊκό Δίκτυο Ανταγωνισμού
ΕΔΔΑ	Ευρωπαϊκό Δικαστήριο Δικαιωμάτων του Ανθρώπου
ΕΔΚΑ	Επιθεώρηση Δικαίου Κοινωνικής Ασφάλισης
ΕΕ	Ευρωπαϊκή Ένωση, Επίσημη Εφημερίδα της Ευρ. Ένωσης
ΕΕΕυρΔ	Ελληνική Επιθεώρηση Ευρωπαϊκού Δικαίου
ΕΕμπΔ	Επιθεώρηση Εμπορικού Δικαίου
ΕΕΝ	Εφημερίς Ελλήνων Νομικών
ΕΕΤΤ	Εθνική Επιτροπή Τηλεπικοινωνιών και Ταχυδρομείων
ΕΖΕΣ	Ευρωπαϊκή Ζώνη Ελευθέρων Συναλλαγών
εισαγ.	εισαγωγικός (ή)(ό)(ές)
ΕΚΑΧ	Ευρωπαϊκή Κοινότητα Άνθρακα και Χάλυβα
έκδ.	έκδοση
ΕλΔνη	Ελληνική Δικαιοσύνη
ΕΝΔ	Επιθεώρηση Ναυτικού Δικαίου
ΕΟΚ	Ευρωπαϊκή Οικονομική Κοινότητα
ΕΟΚΕ	Ευρωπαϊκή Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή
ΕΟΧ	Ευρωπαϊκός Οικονομικός Χώρος
επ.	επόμενος(η)(οι)(ες)
ΕΠΑ	Επιτροπή Προστασίας του Ανταγωνισμού
ΕπΑντ	Επιτροπή Ανταγωνισμού
ΕΠΕ	Εταιρία Περιορισμένης Ευθύνης
ΕπισκΕΔ	Επισκόπηση Εμπορικού Δικαίου
επιμ.	επιμέλεια
ΕΣΔΑ	Ευρωπαϊκή Σύμβαση Δικαιωμάτων του Ανθρώπου
ΕυΒ	Ευρωπαϊκό Βήμα
Ευρ.	Ευρωπαϊκός(ή)(ό)
Εφ	Εφετείο
καν.	Κανονισμός
ΚΓΠ	Κοινή Γεωργική Πολιτική
Κεφ.	Κεφάλαιο
ΚΝ, κ.ν.	κωδικοποιημένος νόμος
ΚποΛΔ	Κώδικας Πολιτικής Δικονομίας
ΜΠρ	Μονομελές Πρωτοδικείο

NoB	Νομικό Βήμα
ΟΛΑΠ	Ολομέλεια Αρείου Πάγου
ό.π.	όπως παραπάνω
παρ.	παράγραφος
παρατ.	παρατηρήσεις
ΠΔ, π.δ., Π.Δ.	προεδρικό διάταγμα
ΠΕΚ	Πρωτοδικείο των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων
ΠΚ	Ποινικός Κώδικας
πλαγιάρ.	πλαγιάρριθμος
ΠΠρ	Πολυμελές Πρωτοδικείο
πρβλ.	παράβαλε
ΡΑΕ	Ρυθμιστική Αρχή Ενέργειας
ΣΕΕ	Συνθήκη για την Ευρωπαϊκή Ένωση
σ., σελ.	σελίδα
ΣΕΣΣ	Σύμβαση Εφαρμογής της Συμφωνίας του Σένγκεν
σημ.	σημείο, σημείωμα
ΣΛΕΕ	Συνθήκη για τη Λειτουργία της Ευρωπαϊκής Ένωσης
ΣτΕ	Συμβούλιο της Επικρατείας
στοιχ.	στοιχείο
συλλ.	συλλογικό
ΣυμβΕφ	Συμβούλιο Εφετών
συνεκδ. υποθ.	συνεκδικασθείσες υποθέσεις
ΣυνΘΕΕ	Συνθήκη για την Ευρωπαϊκή Ένωση
ΣυνΘΕΚ	Συνθήκη για την Ευρωπαϊκή Κοινότητα
ΣυνΘΕΚΑΧ	Συνθήκη για την Ευρωπαϊκή Κοινότητα Άνθρακα και Χάλυβα
ΣυνΘΕΟΚ	Συνθήκη για την Ευρωπαϊκή Οικονομική Κοινότητα
σχ.	σχόλιο
τεύχ.	τεύχος
ΤΝΠ	Τράπεζα Νομικών Πληροφοριών
υπόθ., υποθ.	υπόθεση, υποθέσεις
υποσημ.	υποσημείωση
ΧρΙΔ	Χρονικά Ιδιωτικού Δικαίου

B. Ξενόγλωσσες

Abs.	Absatz
art.	article(s)
Art.	Artikel
Aufl.	Auflage
BB	Betriebs-Berater
BGB	Bürgerliches Gesetzbuch
BGH	Bundesgerichtshof
BKartA	Bundeskartellamt
BT-Drucks.	Bundestagsdrucksache
CMLRev	Common Market Law Review
CTLR	Computer and Telecommunications Law Review
EC	European Community
ECLR	European Competition Law Review
ECN	European Competition Network
ECU	European Currency Unit
ed.	edited, edition, editor
EEC	European Economic Community
EFTA	European Free Trade Association
EG	Europäische Gemeinschaft(en)
EGKS	Europäische Gemeinschaft für Kohle und Stahl
EGKSv	Vertrag über die Gründung der Europäischen Gemeinschaft für Kohle und Stahl
Einl.	Einleitung
EU	European Union, Europäische Union
EuG	Gericht der Europäischen Union
EuGH	Gerichtshof der Europäischen Union
EUI	European University Institute
EuR	Europarecht
EuZW	Europäische Zeitschrift für Wirtschaftsrecht
EwIR	Entscheidungen zum Wirtschaftsrecht
EWS	Europäisches Wirtschafts- und Steuerrecht

FIDE	Fédération International pour le Droit Européen
FKVO	Fusionskontrollverordnung
GRUR Int.	Gewerblicher Rechtsschutz und Urheberrecht, Internationaler Teil
GRUR	Gewerblicher Rechtsschutz und Urheberrecht
GWB	Gesetz gegen Wettbewerbsbeschränkungen
Hrsg.	Herausgeber
hrsg.	herausgegeben
JECLAP	Journal of European Competition Law & Practice
JZ	Juristenzeitung
LPP	Legal Professional Privilege
NCA	National Competition Authority(ies)
NJW	Neue Juristische Wochenschrift
n.c.n.p.s.l.	nullum crimen nulla poena sine lege
Nr	Nummer
NRA	National Regulatory Authority(ies)
NZKart	Neue Zeitschrift für Kartellrecht
OLG	Oberlandesgericht
RHDI	Revue Hellénique de Droit International
Rn	Randnummer
SSRN	Social Science Research Network
StGB	Strafgesetzbuch
TFEU	Treaty on the Functioning of the European Union
VO	Verordnung
Vol.	Volume
Vorbem.	Vorbemerkung
WRP	Wettbewerb in Recht und Praxis
WuW	Wirtschaft und Wettbewerb
ZHR	Zeitschrift für das gesamte Handelsrecht und Wirtschaftsrecht
ZweR	Zeitschrift für Wettbewerbsrecht, Journal of Competition Law

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

ΑΠΟ ΤΟΝ ΚΑΝΟΝΙΣΜΟ 17/1962 ΣΤΟΝ ΚΑΝΟΝΙΣΜΟ 1/2003

1. Ο κανονισμός 17/1962

Ο κανονισμός 17/1962¹ [πρώτος κανονισμός εφαρμογής των άρθρων 85 και 86 της Συνθήκης ΕΟΚ (μετέπειτα άρθρων 81 και 82 ΣυνθΕΚ και τώρα άρθρων 101 και 102 ΣΛΕΕ)] εκδόθηκε την 6.2.1962, βάσει της εξουσιοδοτικής διάταξης του (τότε) άρθρου 87 ΣυνθΕΟΚ (μετέπειτα άρθρου 83 ΣυνθΕΚ και τώρα άρθρου 103 ΣΛΕΕ).

Ο κανονισμός 17/1962 ίσχυσε για πάνω από 40 χρόνια χωρίς ουσιαστικές αλλαγές. Βασικό χαρακτηριστικό του συστήματος που είχε εισαγάγει ήταν ότι αναγνώριζε ως διατάξεις που μπορούν να τύχουν άμεσης εφαρμογής μόνο τις παραγράφους 1 και 2 του (τότε) άρθρου 85 καθώς και τη διάταξη του (τότε) άρθρου 86 ΣυνθΕΟΚ.

Αντίθετα, όσον αφορά τη διάταξη της παρ. 3 του (τότε) άρθρου 85, ο κανονισμός 17/62 θέσπισε την αποκλειστική αρμοδιότητα της Ευρωπαϊκής Επιτροπής για την εφαρμογή της σε συγκεκριμένες περιπτώσεις (άρθρο 9 του καν. 17/62), μέσω της έκδοσης αποφάσεων ατομικής **απαλλαγής**, αποφάσεων δηλ., με τις οποίες η παρ. 1 του (τότε) άρθρου 85 ΣυνθΕΟΚ (και μετέπειτα άρθρου 81 ΣυνθΕΚ) κηρυσσόταν ανεφάρμοστη σε συγκεκριμένες συμπτύξεις.

Η έκδοση μιας τέτοιας απόφασης προϋπέθετε κατά βάση (τυπική προϋπόθεση) την **κοινοποίηση** (γνωστοποίηση) των συγκεκριμένων συμπτύξεων στην Ευρωπαϊκή Επιτροπή (άρθρο 4 παρ. 1 καν. 17/62).

Παράλληλα, και ενόψει του ότι η παρ. 3 του (τότε) άρθρου 85 (μετέπειτα 81) ΣυνθΕΚ αναφερόταν και σε «κατηγορίες» συμπτύξεων, έγινε χρήση των λεγόμενων «κανονισμών ομαδικής απαλλαγής». Οι κανονισμοί αυτοί εκδίδονταν (και εξακολουθούν να εκδίδονται) κατά βάση από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή, βάσει των σχετικών εξουσιοδοτικών κανονισμών 19/65, 2821/71, 3976/87, 1534/91 και 479/92 του Συμβουλίου.

Περαιτέρω διατάξεις περί ομαδικής απαλλαγής περιέχονταν και σε άλλους εκτελεστικούς κανονισμούς του Συμβουλίου που ρύθμιζαν την εφαρμογή των (τότε) άρθρων 85 και 86 (και μετέπειτα άρθρων 81 και 82) ΣυνθΕΚ σε ειδικούς τομείς της οικονομίας, για τους οποίους η ίδια η Συνθήκη ΕΟΚ προέβλεπε ειδικές ρυθμίσεις, όπως η Γεωργία (αρχικά άρθρα 38-44 ΣυνθΕΟΚ, μετέπειτα άρθρα 32-38 ΣυνθΕΚ, βλ. τώρα άρθρα 38-44 ΣΛΕΕ) και οι μεταφορές (αρχικά άρθρα 74-84 και μετέπειτα άρθρα 70-80 ΣυνθΕΚ, βλ. τώρα άρθρα 90-100 ΣΛΕΕ), και στους οποίους δεν εφαρμοζόταν ο βασικός εκτελεστικός κανονισμός 17/62.

1. ΕΕ 13 της 21.2.1962, σελ. 204/62 (ειδ. έκδοση στα ελληνικά 08/01 της 23.12.1980, σελ. 25).

- 7 Με βάση το σύστημα που εισήγαγε ο κανονισμός 17/62, το άρθρο 81 (πρώην 85) ΣυνθΕΚ γινόταν αντιληπτό ως «απαγόρευση με την επιφύλαξη έγκρισης (απαλλαγής)». Η ερμηνεία αυτή στηριζόταν στη **γραμματική διατύπωση** της διάταξης του άρθρου 81 (πρώην 85) ΣυνθΕΚ (και τώρα 101 ΣΛΕΕ), σύμφωνα με την οποία οι συμπράξεις που εμπίπτουν στην παρ. 1 «δύνανται να κηρυχθούν ανεφάρμοστες», πράγμα που (λογικά) προϋποθέτει την έκδοση **διαπλαστικού χαρακτήρα πράξης** (απόφασης ατομικής απαλλαγής ή κανονισμού ομαδικής απαλλαγής).
- 8 Σε περιπτώσεις όπου η έκδοση απόφασης ατομικής απαλλαγής δεν κρινόταν αναγκαία, ο κανονισμός 17/62 (άρθρο 2) προέβλεπε την χορήγηση **αρνητικής πιστοποίησης** εκ μέρους της Επιτροπής.
- 9 Παράλληλα η Επιτροπή είχε καθιερώσει στην πρακτική της τις λεγόμενες «επιστολές διοικητικού χαρακτήρα» (comfort letters) προς τις ενδιαφερόμενες επιχειρήσεις για υποθέσεις που δεν δικαιολογούσαν την έκδοση τυπικής (και δημοσιευτέας) απόφασης (όπως ήταν οι αποφάσεις που εκδίδονταν κατ' εφαρμογή των άρθρων 2, 3, 6, 7 και 8 του κανονισμού 17/62).
- 10 Τα **βασικά πλεονεκτήματα** του συστήματος που εισήγαγε ο κανονισμός 17/62 μπορούν να συνοψισθούν ως εξής:
 - Παρείχε στις ενδιαφερόμενες επιχειρήσεις έναν υψηλό βαθμό **ασφάλειας δικαίου**.
 - Παράλληλα διευκόλυνε την καθιέρωση της **ομοιόμορφης εφαρμογής** του (τότε) άρθρου 81 ΣυνθΕΚ σε όλη την (τότε) Ευρωπαϊκή Κοινότητα.
 - Επιπλέον επέτρεψε τη δημιουργία ενός συνόλου κανόνων που έγιναν αποδεκτοί από όλα τα κράτη μέλη και τις επιχειρήσεις ως θεμελιώδεις για την εύρυθμη λειτουργία της εσωτερικής αγοράς.
- 11 Ωστόσο, το σύστημα του κανονισμού 17/62 ενείχε και **σημαντικά μειονεκτήματα**, το κυριότερο των οποίων κατέληξε να είναι, προϋόντος του χρόνου, η μεγάλη γραφειοκρατική επιβάρυνση των υπηρεσιών της Επιτροπής, οι οποίες έπρεπε να ασχοληθούν με όλες τις κοινοποιήσεις συμπράξεων, ο αριθμός των οποίων με την πάροδο του χρόνου αυξανόταν δραματικά. Σε αυτό συνετέλεσε τόσο η **είσοδος νέων κρατών μελών**, όσο και η τακτική πολλών επιχειρήσεων να χρησιμοποιούν το ως άνω συγκεκριμένο σύστημα όχι μόνο για λόγους ασφάλειας δικαίου αλλά και προκειμένου να αναστείλουν τις σχετικές διαδικασίες, τόσο των εθνικών δικαστηρίων (ενώπιον των οποίων ήταν εναγόμενες) όσο και εκείνων των εθνικών αρχών ανταγωνισμού που (έχοντας τη σχετική αρμοδιότητα βάσει της εθνικής νομοθεσίας) κινούσαν εναντίον τους διαδικασίες για παράβαση (και) του (τότε) άρθρου 81 παρ. 1 ΣυνθΕΚ. Τούτο δε ενόψει του ότι τα εθνικά δικαστήρια και οι εθνικές αρχές ανταγωνισμού δεν είχαν εξουσία για την εφαρμογή της παρ. 3 του ως άνω άρθρου, δεδομένου ότι αυτή, βάσει του άρθρου 9 παρ. 1 του κανονισμού 17/62, αποτελούσε «μονοπώλιο» της Επιτροπής. Η τακτική αυτή υπονόμει την αποκεντρωμένη εφαρμογή, ιδίως του άρθρου 81 ΣυνθΕΚ. Οι επιχειρήσεις που κατηγορούνταν για παράβαση του άρθρου 81 παρ. 1

ΣυνθΕΚ επικαλούνταν (πολλές φορές καταχρηστικά) την εφαρμογή, στην περίπτωση τους, της παρ. 3 του ίδιου άρθρου, για την οποία όμως αρμόδια να αποφανθεί ήταν αποκλειστικά η Επιτροπή. Επιπλέον, όπως προέκυπτε από τη διάταξη του άρθρου 9 παρ. 3 του κανονισμού 17/62, η κίνηση της διαδικασίας από την Επιτροπή αφαιρούσε αυτόματα τη δικαιοδοσία από τις εθνικές αρχές ανταγωνισμού.

Κατά κανόνα, μόνο στις περιπτώσεις που η Επιτροπή είχε αρνηθεί την εφαρμογή του (τότε) άρθρου 81 παρ. 3 ΣυνθΕΚ ήταν π.χ. δυνατή η έγερση, ενώπιον των εθνικών δικαστηρίων, αγωγών αναγνώρισης της ακυρότητας (βάσει του άρθρου 81 παρ. 2) ορισμένων συμφωνιών μεταξύ επιχειρήσεων ή αποφάσεων ενώσεων επιχειρήσεων², αγωγών παράλειψης, και ιδίως αγωγών αποζημίωσης.

2. Η Λευκή Βίβλος της Επιτροπής του 1999

Την 12.5.1999 δημοσιεύτηκε στην Επίσημη Εφημερίδα των (τότε) ΕΚ η «Λευκή Βίβλος για τον εκσυγχρονισμό των κανόνων εφαρμογής των άρθρων 85 και 86 της Συνθήκης»³.

Στο κείμενο αυτό η Επιτροπή, αφού εξέθετε τα (προαναφερθέντα) πλεονεκτήματα και μειονεκτήματα του συστήματος που είχε εισαχθεί με τον κανονισμό 17/62, διαπίστω-
νε ότι στη διευρυμένη Κοινότητα δεν ήταν δυνατό να διατηρηθεί ένα συγκεντρωτικό σύστημα εφαρμογής για τις περιοριστικές του ανταγωνισμού συμπράξεις που πλη-
ρούσαν τις προϋποθέσεις του (τότε) άρθρου 85 παρ. 3 ΣυνθΕΚ.

Παρά την πρόοδο που είχε επιτευχθεί με σειρά μέτρων για την αποσυμφόρηση του φόρτου εργασίας της Επιτροπής, όπως οι διαδοχικές ανακοινώσεις για τις συμφωνίες ήσσονος σημασίας (de minimis)⁴, η Ανακοίνωση του 1962 για τις συμβάσεις εμπο-
ρικής αντιπροσωπείας⁵, οι ανακοινώσεις για τις συμφωνίες, αποφάσεις και εναρμονι-

2. Πρέπει πάντως να σημειωθεί ότι το ΔΕΚ, στην απόφασή του της 28.2.1991, C-236/89, Δηλιμί-
της, σκ. 50-51, είχε αναγνωρίσει στα εθνικά δικαστήρια τη δυνατότητα, στις περιπτώσεις που
εκτίθενται στη σκ. 51, να αναγνωρίζουν την ακυρότητα μιας σύμβασης, βάσει του άρθρου 81
παρ. 2 ΣυνθΕΚ (τότε 101 παρ. 2 ΣΛΕΕ), όταν σχηματίζουν την πεποίθηση ότι για τη σύμβαση
αυτή δεν μπορούσε να εκδοθεί απόφαση περί απαλλαγής βάσει του άρθρου 81 παρ. 3 ΣυνθΕΚ
(τότε 101 παρ. 3 ΣΛΕΕ). Βλ. σχετικά και σημ. 24-32 της Ανακοίνωσης για τη συνεργασία μεταξύ
της Επιτροπής και των εθνικών δικαιοδοτικών οργάνων για την εφαρμογή των άρθρων 85 και
86 ΣυνθΕΟΚ, ΕΕ C-39 της 13.2.1993, σελ. 6.

3. ΕΕ C 132 της 12.5.1999, σελ. 1. Για τα όσα παρασκηνιακά προηγήθηκαν της δημοσίευσης της
Λευκής Βίβλου, στους κόλπους της ΓΔ Ανταγωνισμού της Ευρ. Επιτροπής, βλ. *Wils, Ten Years
of Regulation 1/2003 - A Retrospective*, Journal of European Competition Law and Practice
(2013), διαθέσιμο σε SSRN: <http://ssrn.com/abstract=2274013>, υπό II, Α, σελ. 4 επ.

4. ΕΕ C 64 της 2.6.1970, σελ. 1, ΕΕ C 313 της 29.12.77, σελ. 3, ΕΕ C 231 της 12.9.1986 σελ. 2, ΕΕ C
372 της 9.12.1997 σελ. 13.

5. ΕΕ 139 της 24.12.1962, σελ. 3921/62.

σμένες πρακτικές που αφορούν τη συνεργασία μεταξύ επιχειρήσεων⁶, για τις συμβάσεις υπεργολαβίας⁷, για την αντιμετώπιση των κοινών επιχειρήσεων με χαρακτήρα συνεργασίας⁸, οι κανονισμοί ομαδικής απαλλαγής⁹, η πρακτική των διοικητικών επιστολών θέσης στο αρχείο (comfort letters)¹⁰, καθώς και τα μέτρα για την **προώθηση της αποκεντρωμένης εφαρμογής** του (τότε) άρθρου 85 παρ. 1 και του άρθρου 86 ΣυνθΕΟΚ, όπως η Ανακοίνωση του 1993 για τη συνεργασία μεταξύ της Επιτροπής και των εθνικών δικαστηρίων¹¹ και η Ανακοίνωση του 1997 για τη συνεργασία μεταξύ της Επιτροπής και των εθνικών αρχών ανταγωνισμού¹², η Επιτροπή κατέληγε τελικά στο συμπέρασμα (παρ. 40 της Λευκής Βίβλου) ότι τα παραπάνω μέτρα έχουν φθάσει στα όριά τους και ότι πρέπει να μελετηθούν πιο ριζικές μεταρρυθμίσεις. Σε μια διευρυμένη Ένωση δεν ήταν πλέον δυνατή η διατήρηση ενός δυσκίνητου αναποτελεσματικού και επαχθούς για τους οικονομικούς παράγοντες συγκεντρωτικού συστήματος προληπτικού ελέγχου στις Βρυξέλλες, το οποίο προϋποθέτει μεμονωμένη εξέταση χιλιάδων συμπράξεων, και εμπόδιζε την Επιτροπή να επικεντρωθεί στους σοβαρότερους περιορισμούς του ανταγωνισμού και ιδίως τις μυστικές οριζόντιες συμπράξεις (καρτέλ), οι οποίες κατά κανόνα δεν κοινοποιούνταν στην Επιτροπή.

- 16 Ενόψει των παραπάνω διαπιστώσεων η Επιτροπή, στο Κεφάλαιο II της Λευκής Βίβλου, επισήμαινε την ανάγκη μεταρρύθμισης του μέχρι τότε ισχύοντος συστήματος, η οποία θα έπρεπε να ανταποκρίνεται στους στόχους της εξασφάλισης αποτελεσματικού ελέγχου με παράλληλη απλούστευση του διοικητικού ελέγχου.
- 17 Στο πλαίσιο αυτό η Επιτροπή προέβαινε στην εξέταση των **δύο βασικών επιλογών** που προσφέρονταν για την εφαρμογή του (τότε) άρθρου 85 ΣυνθΕΚ:

Η **πρώτη επιλογή** ήταν η διατήρηση του μέχρι τότε ισχύοντος συστήματος [απαγόρευση με την επιφύλαξη χορήγησης έγκρισης (απαλλαγής)] με **παράλληλη βελτίωση του συστήματος έγκρισης**.

Η **δεύτερη επιλογή** ήταν η **μετάβαση σε ένα σύστημα εκ του νόμου εξαιρέσης** και η συνακόλουθη αποκεντρωμένη εφαρμογή του συνόλου του ως άνω άρθρου ως συνέπεια της άμεσης εφαρμογής και της παρ. 3 του τελευταίου.

Οι επιλογές αυτές παρουσιάζονται συνοπτικά αμέσως παρακάτω.

6. ΕΕ C 75 της 29.7.1968, σελ. 3, διορθωτικό στην ΕΕ C 84 της 28.8.1968, σελ. 14.

7. ΕΕ C 1 της 3.1.1979, σελ. 2.

8. ΕΕ C 43 της 16.2.1993, σελ. 2.

9. Βλ. παρ. 29-33 της Λευκής Βίβλου.

10. Βλ. παρ. 34-35 της Λευκής Βίβλου.

11. ΕΕ C 39 της 13.2.1993, σελ. 6.

12. ΕΕ C 313 της 15.10.1997, σελ. 3.

2.1. Πρώτη επιλογή – Βελτίωση του (τότε) ισχύοντος συστήματος έγκρισης

Στο πλαίσιο της επιλογής αυτής, στη Λευκή Βίβλο (παρ. 55-68) εξετάζονταν οι διάφορες προτάσεις για τη βελτίωση του συστήματος έγκρισης. Οι προτάσεις αυτές ήταν οι ακόλουθες: 18

2.1.1. Πρώτη πρόταση: Εισαγωγή του *rule of reason* στην ερμηνεία του (τότε) άρθρου 85 ΣυνθΕΚ

Η πρώτη από τις προτάσεις αυτές (παρ. 56-57 της Λευκής Βίβλου) συνίστατο στην τροποποίηση της ερμηνείας του (τότε) άρθρου 85 ΣυνθΕΚ, ώστε να ενσωματωθεί η ανάλυση των αρνητικών και των θετικών επιπτώσεων μιας σύμπραξης στην αξιολόγηση που πραγματοποιείται βάσει της παραγράφου 1 του (τότε) άρθρου 85 ΣυνθΕΚ. Η εφαρμογή της παραγράφου 3 του (τότε) άρθρου 85 θα περιοριζόταν μόνο στις περιπτώσεις, στις οποίες η ανάγκη συνοχής μεταξύ της πολιτικής ανταγωνισμού και άλλων κοινοτικών πολιτικών θα υπερίσχυε των αποτελεσμάτων της ανάλυσης με βάση αμιγώς ανταγωνιστικά κριτήρια. Τούτο θα σήμαινε, κατά κάποιο τρόπο, ότι στην ερμηνεία του (τότε) άρθρου 85 παρ. 1 θα ενσωματωνόταν ένας «κανόνας λογικής» (*rule of reason*) κατά το πρότυπο του αμερικανικού δικαίου. Με τον τρόπο αυτό θα απαλλάσσονταν σε μεγάλο βαθμό οι επιχειρήσεις από τους καταναγκασμούς των κοινοποιήσεων, εφόσον δεν θα ήταν υποχρεωμένες να κοινοποιούν τις συμπράξεις προκειμένου να τους χορηγηθεί αρνητική πιστοποίηση. 19

Όπως όμως αναφέρεται στην παρ. 57 της Λευκής Βίβλου, η προσέγγιση αυτή, παρόλο που είχε υιοθετηθεί, σε περιορισμένο βαθμό, τόσο από την Επιτροπή σε ορισμένες αποφάσεις της, όσο και από το ΔΕΚ¹³, δεν μπορεί να χρησιμοποιηθεί σε μεγαλύτερη κλίμακα. Ειδικότερα, η συστηματικότερη ανάλυση βάσει του (τότε) άρθρου 85 παρ. 1, των θετικών και των αρνητικών για τον ανταγωνισμό στοιχείων μιας σύμβασης που περιέχει περιορισμούς θα είχε ως αποτέλεσμα να καταστεί άνευ ουσίας η διάταξη της παραγράφου 3 του (τότε) άρθρου 85, ενώ μια τέτοια αλλαγή θα μπορούσε να γίνει μόνο με αναθεώρηση της Συνθήκης. Θα ήταν τουλάχιστον παράδοξο να καταστεί η τελευταία αυτή διάταξη άνευ ουσίας, τη στιγμή μάλιστα που αυτή περιέχει πράγματι όλα τα στοιχεία ενός *rule of reason*. Πέραν αυτού θα ήταν επικίνδυνο να βασιστεί ο εκσυγχρονισμός της εφαρμογής των κανόνων ανταγωνισμού [δηλ. εν προκειμένω του (τότε) άρθρου 85 ΣυνθΕΚ] σε μια απλή αλλαγή της πρακτικής λήψης αποφάσεων, υπό την επιφύλαξη της επικύρωσής της από τα κοινοτικά (τώρα ενωσιακά) δικαστή- 20

13. Βλ. ενδεικτικά ΔΕΚ, απόφαση της 8.6.1982, υπόθ. 258/78 Nungesser & Eisele κατά Επιτροπής και απόφαση της 28.1.1986, υπόθ. 161/84, Pronuptia, και σχετικά με την τελευταία αυτή απόφαση, Σουφλερό, Οι συμβάσεις franchising στο ελληνικό δίκαιο και στο κοινοτικό δίκαιο ανταγωνισμού, 1989 (ανατ. 1995), σελ. 211 επ., 228 επ., με πολυάριθμες περαιτέρω παραπομπές.

ρια. Επιπλέον, ενόψει του ότι ο ως άνω εκσυγχρονισμός θα εξαρτώνταν από τον αριθμό και την φύση των υποθέσεων που θα υποβάλλονταν στην Επιτροπή, η ολοκλήρωσή του θα απαιτούσε ενδεχομένως πολλά χρόνια. Τέλος, η επιλογή αυτή, στο μέτρο που θα συνεπαγόταν περιορισμό της εφαρμογής της παρ. 3 και χρησιμοποίησή της ως εργαλείου εισαγωγής εξωανταγωνιστικών κριτηρίων μέσω της λήψης υπόψη και άλλων κοινοτικών (τώρα ενωσιακών) πολιτικών, θα οδηγούσε σε αλλοίωση του πραγματικού περιεχομένου της ως άνω διάταξης και θα την εξέτρεπε από το αντικείμενό της, που συνίσταται στο να παρέχει ένα νομικό πλαίσιο για την οικονομική αξιολόγηση των συμπράξεων (πάντα βάσει ανταγωνιστικών κριτηρίων) και όχι στο να επιτρέπει την αποφυγή εφαρμογής της απαγόρευσης της παρ. 1 για εξωανταγωνιστικούς (πολιτικούς) λόγους.

2.1.2. Δεύτερη πρόταση: Κατάργηση του μονοπωλίου της Ευρ. Επιτροπής για την εφαρμογή της παρ. 3 του (τότε) άρθρου 85 ΣυνθΕΚ και επέκταση της σχετικής αρμοδιότητας και στις εθνικές αρχές ανταγωνισμού

- 21 Η λύση αυτή, που είχε προταθεί από τη Γερμανία¹⁴, θα προϋπέθετε κατάργηση του άρθρου 9 παρ. 1 του καν. 17/62, με παράλληλη τροποποίηση της κατανομής αρμοδιοτήτων έτσι ώστε να επιτραπεί και στις εθνικές αρχές ανταγωνισμού να εφαρμόζουν το (τότε) άρθρο 85 στο σύνολό του, δηλ. να λαμβάνουν και διαπλαστικές αποφάσεις απαλλαγής βάσει της παρ. 3.

Αυτή η επιλογή θα μπορούσε να προσλάβει μία από τις ακόλουθες εναλλακτικές μορφές:

2.1.2.1. Κατανομή των υποθέσεων βάσει του κέντρου βάρους κάθε υπόθεσης (Schwerpunkttheorie)

- 22 Κατά τα αναφερόμενα στη Λευκή Βίβλο¹⁵, για τον προσδιορισμό του κέντρου βάρους κάθε υπόθεσης θα έπρεπε να λαμβάνονται υπόψη όχι μόνο οι επιπτώσεις της συγκεκριμένης σύμπραξης αλλά και η ανάγκη αποτελεσματικής προστασίας του ανταγωνισμού, ενώ ορισμένες σημαντικές για την (τότε) Κοινότητα υποθέσεις, όπως αυτές που θα έθεταν καινοφανή ζητήματα καθώς και οι περιπτώσεις εφαρμογής του (τότε) άρθρου 90 ΣυνθΕΚ (τώρα άρθρου 106 ΣΛΕΕ), δηλ. περιπτώσεις που θα αφορούσαν επιχειρήσεις επιφορτισμένες με τη διαχείριση υπηρεσιών γενικού οικονομικού συμφέροντος ή που έχουν χαρακτήρα δημοσιονομικού μονοπωλίου, θα παρέμεναν στην αρμοδιότητα της Επιτροπής.

14. Βλ. σχετικά αντί πολλών *Ehlermann/Κομνηνό*, Οι συνέπειες του προτεινόμενου εκσυγχρονισμού των κανόνων εφαρμογής του κοινοτικού δικαίου του ανταγωνισμού, ΕΕΕυρΔ 2001, 745, 754, 756 επ.

15. Βλ. παρ. 59-61 της Λευκής Βίβλου.

23 Η επιλογή αυτή ωστόσο δεν κρινόταν ικανοποιητική, αφού δεν θα μείωνε τον συνολικό αριθμό των κοινοποιήσεων, μη καθιστώντας έτσι δυνατή την επικέντρωση των προσπαθειών στην καταπολέμηση των σοβαρότερων παραβάσεων (οι οποίες δεν κοινοποιούνται σχεδόν ποτέ), ενώ η αποτελεσματικότητά της θεωρήθηκε περιορισμένη δεδομένου του μικρού αριθμού των υποθέσεων που θα μπορούσαν να χειριστούν οι εθνικές αρχές ανταγωνισμού, οι αποφάσεις των οποίων είναι εκτελεστές μόνο στη δική τους επικράτεια, έτσι ώστε να μην είναι δυνατός ο χειρισμός των υποθέσεων, στις οποίες εμπλέκονται αγορές περισσότερων χωρών. Επιπλέον, το προταθέν κριτήριο καταμερισμού (κέντρου βάρους), που κρινόταν ικανοποιητικό, όσον αφορά τον καταμερισμό των **καταγγελιών**, δεν κρινόταν επαρκώς ευκρινές, όσον αφορά την κατανομή των **κοινοποιήσεων**. Εξάλλου ένα τέτοιο σύστημα θα εξακολουθούσε να παρεμποδίζει την εφαρμογή του συνόλου του (τότε) άρθρου 85 από τα εθνικά δικαστήρια, εφόσον θα επεφύλασσε την αρμοδιότητα για την εφαρμογή της παρ. 3 του τελευταίου μόνο στην Επιτροπή και στις εθνικές αρχές ανταγωνισμού που θα εξέδιδαν τις διοικητικές, διαπλαστικού χαρακτήρα, αποφάσεις απαλλαγής¹⁶.

2.1.2.2. Κατανομή των υποθέσεων κατά το πρότυπο του κανονισμού περί ελέγχου των συγκεντρώσεων με βάση τα κατώτατα όρια του κύκλου εργασιών

24 Ως δεύτερη εναλλακτική μορφή της αποκεντρωμένης εφαρμογής του συνόλου του (τότε) άρθρου 85 εξετάστηκε η κατανομή των υποθέσεων μεταξύ Επιτροπής και εθνικών αρχών ανταγωνισμού με βάση ορισμένα κατώτατα όρια κύκλου εργασιών των εμπλεκόμενων επιχειρήσεων κατά το πρότυπο του (τότε ισχύοντος) καν. 4064/89 για τον έλεγχο των συγκεντρώσεων μεταξύ επιχειρήσεων.

25 Η εναλλακτική αυτή μορφή αποκεντρώσεως όμως, υπό οποιαδήποτε από τις δύο ειδικότερες εκδοχές της [εφαρμογή από τις εθνικές αρχές είτε μόνο του εθνικού τους δικαίου είτε (και) του (τότε) άρθρου 85 ΣυνθΕΚ (στο σύνολό του)], θα εμπεριείχε αντίστοιχα τους ακόλουθους κινδύνους:

α. Αν οι εθνικές αρχές ανταγωνισμού εφάρμοζαν μόνο το εθνικό τους δίκαιο (όπως γίνεται και με τις συγκεντρώσεις μη κοινοτικής (τώρα μη ενωσιακής) διάστασης, αφενός θα περιοριζόταν το πεδίο εφαρμογής του (τότε) άρθρου 85 ΣυνθΕΚ (για την εφαρμογή του οποίου αρκεί ο – αισθητός – επηρεασμός του εμπορίου μεταξύ κρατών μελών) και αφετέρου θα υπήρχε κίνδυνος επιλογής από τις επιχειρήσεις, της ευνοϊκότερης εθνικής νομοθεσίας (forum shopping) και «επανεθνικοποίησης» της ευρωπαϊκής πολιτικής ανταγωνισμού.

β. Αν οι εθνικές αρχές ανταγωνισμού (ΕΑΑ) εφάρμοζαν (και) το (τότε) άρθρο 85 ΣυνθΕΚ και είχαν εξουσία λήψης διαπλαστικών αποφάσεων απαλλαγής, θα υπήρχε σοβαρός κίνδυνος για την ομοιόμορφη και συνεπή εφαρμογή του ως άνω άρθρου,

16. Βλ. εκτενέστερα παρ. 60-61 της Λευκής Βίβλου.

ιδίως σε περιπτώσεις πολλαπλών κοινοποιήσεων σε διάφορες εθνικές αρχές ανταγωνισμού, πολλές από τις οποίες εξάλλου δεν διέθεταν συστήματα κοινοποίησης, τα οποία θα ήταν δύσκολο να θεσπιστούν, ιδίως στα νέα κράτη μέλη που δεν είχαν τις κατάλληλες διοικητικές διαρθρώσεις¹⁷.

2.1.3. Τρίτη πρόταση: Περαιτέρω επέκταση της απαλλαγής από την κοινοποίηση μέσω διεύρυνσης του πεδίου εφαρμογής του άρθρου 4 παρ. 2 του καν. 17/62

- 26 Το άρθρο 4 παρ. 2 του καν. 17/62 απάλλαξε ορισμένες συμπράξεις από την κοινοποίηση που προβλεπόταν στην παρ. 1 του ιδίου άρθρου, η οποία (κοινοποίηση) αποτελούσε προϋπόθεση για τη χορήγηση απαλλαγής. Ως προς τις συμπράξεις αυτές δεν ίσχυε το άρθρο 6 παρ. 1 του καν. 17/62 που όριζε ότι η ημερομηνία έναρξης ισχύος της απαλλαγής δεν μπορούσε να είναι προγενέστερη από την ημέρα της κοινοποίησης, αλλά ήταν δυνατό να τύχουν απαλλαγής που θα ανέτρεχε στο χρόνο σύναψης της συμφωνίας, λήψης της απόφασης ή έναρξης της εναρμονισμένης πρακτικής.
- 27 Η διεύρυνση του πεδίου εφαρμογής του άρθρου 4 παρ. 2 του και 17/62 θα οδηγούσε σε μείωση του αριθμού των κοινοποιήσεων, χωρίς να χάνεται η δυνατότητα χορήγησης απαλλαγής με την ως άνω αναδρομική ισχύ και χωρίς να υπάρχει ο κίνδυνος της αυτόματης ακυρότητας, βάσει της παρ. 2 του (τότε) άρθρου 85 ΣυνθΕΚ, των μη κοινοποιηθεισών δικαιοπρακτικού χαρακτήρα συμπράξεων (δηλ. συμφωνιών μεταξύ επιχειρήσεων και αποφάσεων ενώσεων επιχειρήσεων). Αυτό θα επέλυε το πρόβλημα της ασφάλειας δικαίου για τις επιχειρήσεις χωρίς να συνεπάγεται χαλάρωση της εποπτείας της Επιτροπής, αφού το άρθρο 4 παρ. 2 δεν εμπόδιζε την Επιτροπή να απαγορεύσει τις συμπράξεις που ενέπιπταν στην παρ. 1 και δεν πληρούσαν τις προϋποθέσεις της παρ. 3 του (τότε) άρθρου 85 ΣυνθΕΚ.
- 28 Και η επιλογή αυτή όμως χαρακτηρίστηκε στη Λευκή Βίβλο (παρ. 65) ατελής, αφού θα διατηρούσε το μονοπώλιο της Επιτροπής για τη χορήγηση απαλλαγής και δεν θα προωθούσε την αποκέντρωση, ώστε να μπορεί η Επιτροπή να επικεντρωθεί στις σοβαρότερες παραβάσεις.

2.1.4. Τέταρτη πρόταση: Απλούστευση των διαδικασιών (κατάργηση των μεταφράσεων, απλούστευση των διαβουλεύσεων της συμβουλευτικής επιτροπής, γενίκευση της διαδικασίας εναντίωσης για κοινοποιούμενες συμπράξεις)

- 29 Η πρόταση αυτή περιελάμβανε, μεταξύ άλλων, ιδίως:
- α) Την κατάργηση των μεταφράσεων σε όλες τις γλώσσες των δημοσιευτέων κειμένων (άρθρο 19 παρ. 3 καν. 17/62) και αποφάσεων (άρθρο 21 καν. 17/62) και την

17. Βλ. εκτενέστερα παρ. 62 της Λευκής Βίβλου.

απλούστευση των διαβουλεύσεων της συμβουλευτικής επιτροπής¹⁸. Αυτή η μορφή απλούστευσης ωστόσο δεν κρίθηκε ικανοποιητική, αφού δεν οδηγούσε σε μείωση του αριθμού των κοινοποιήσεων και δεν επέτρεπε στην Επιτροπή να ασχοληθεί με τους σοβαρότερους περιορισμούς του ανταγωνισμού που κατά κανόνα δεν κοινοποιούνται. Αντίθετα, θα αντιστρατευόταν τον παραπάνω στόχο, επειδή θα ενθάρρυνε τις επιχειρήσεις να προβαίνουν σε κοινοποιήσεις, στο μέτρο που κάθε κοινοποίηση θα κατέληγε στην έκδοση (κάποιας μορφής) απόφασής.

β) Τη γενίκευση της διαδικασίας εναντίωσης¹⁹. Αυτή η εναλλακτική μορφή απλούστευσης είχε ως πρότυπο ορισμένους τότε ισχύοντες κανονισμούς ομαδικής απαλλαγής, οι οποίοι προέβλεπαν τη δυνατότητα γνωστοποίησης ορισμένων συμπράξεων που περιείχαν περιορισμούς, οι οποίοι δεν απαριθμούνταν ούτε στους απαλλασσόμενους («λευκή λίστα» των ως άνω κανονισμών), ούτε στους μη απαλλασσόμενους («μαύρη λίστα» των ως άνω κανονισμών). Οι συμπράξεις αυτές μπορούσαν να κοινοποιηθούν στην Επιτροπή και, εφόσον η τελευταία δεν προέβαλε αντιρρήσεις εντός προθεσμίας 6 μηνών, εθεωρείτο ότι απαλλάσσονταν²⁰. Και αυτή η μορφή απλούστευσης δεν κρίθηκε ωστόσο ικανοποιητική, επειδή θα ενίσχυε την τάση συγκέντρωσης και θα παρείχε ένα ισχυρό κίνητρο στις επιχειρήσεις να κοινοποιούν τις συμπράξεις τους στην Επιτροπή, η οποία αφενός δεν διέθετε τους αναγκαίους πόρους για την εξέταση ενός τόσο μεγάλου όγκου υποθέσεων στο πλαίσιο της διαδικασίας εναντίωσης και αφετέρου δεν θα μπορούσε να επικεντρώσει τη δραστηριότητά της στην καταπολέμηση των σοβαρότερων περιορισμών²¹.

2.2. Δεύτερη επιλογή: Μετάβαση σε ένα σύστημα εκ του νόμου εξαίρεσης

Η δεύτερη επιλογή που εξεταζόταν (και τελικά προτεινόταν) στη Λευκή Βίβλο (παρ. 69-73) ήταν η υιοθέτηση ενός συστήματος εκ του νόμου εξαίρεσης, η οποία θα επέτρεπε τον *a posteriori* έλεγχο των συμπράξεων. Αυτό θα μπορούσε να γίνει με (νέο) κανονισμό του Συμβουλίου, βάσει της εξουσιοδοτικής διάταξης του (τότε) άρθρου 87 (μετέπειτα 83) ΣυνθΕΚ (βλ. τώρα άρθρο 103 ΣΛΕΕ), ο οποίος θα όριζε ότι κάθε αρμόδια εθνική αρχή και κάθε εθνικό δικαστήριο που θα καλούνταν να εφαρμόσουν την παρ. 1 του (τότε) άρθρου 85, θα μπορούσαν αν εφαρμόζουν ταυτόχρονα και την παρ. 3 του ιδίου άρθρου.

Με τον τρόπο αυτό το (τότε) άρθρο 85 θα έπαιρνε τη μορφή ενός ενιαίου κανόνα δικαίου, αποτελούμενου από ένα **κανόνα**, ο οποίος θα θέσπιζε την αρχή της απαγόρευ-

18. Βλ. παρ. 66 της Λευκής Βίβλου.

19. Βλ. παρ. 67-68 της Λευκής Βίβλου.

20. Βλ. παρ. 67 της Λευκής Βίβλου και εκτενέστερα για τη διαδικασία εναντίωσης αντί πολλών *Σουφλερό*, Οι συμβάσεις franchising, ό.π., σελ. 284 επ., με περαιτέρω παραπομπές.

21. Βλ. παρ. 68 της Λευκής Βίβλου.

σης (παρ. 1) και από μια **εξαίρεση** που θα απέβλεπε στον μετριασμό της εν λόγω αρχής. Έτσι το (τότε) άρθρο 85 θα αποτελούσε **στο σύνολό του** μια διάταξη **άμεσα εφαρμόσιμη**, την οποία θα μπορούσε να επικαλείται ο καθένας ενώπιον των δικαστηρίων ή κάθε άλλης αρχής εξουσιοδοτημένης για την εφαρμογή της. Η ερμηνεία αυτή θα είχε ως αποτέλεσμα να καθιστά τις συμπράξεις που απαγορεύονται από την παρ. 1, αλλά πληρούν τις προϋποθέσεις της παρ. 3, **νόμιμες εξ υπαρχής** (δηλ. από τη στιγμή σύναψης των συμφωνιών, λήψης των αποφάσεων ή έναρξης των εναρμονισμένων πρακτικών) **χωρίς να χρειάζεται προηγούμενη κοινοποίηση** (όπως απαιτούσε το άρθρο 6 παρ. 1 του καν. 17/62).

- 32 Με βάση το νέο αυτό σύστημα δεν θα ήταν πλέον απαραίτητη η κοινοποίηση των συμπράξεων προκειμένου να επικυρωθεί η ισχύς τους. Ο τρόπος εφαρμογής του (τότε) άρθρου 85 ΣυνθΕΚ στο σύνολό του θα καθίστατο έτσι ταυτόσημος με τον τρόπο εφαρμογής του (τότε) άρθρου 85 παρ. 1 και του (τότε) άρθρου 86 (παρ. 69 της Λευκής Βίβλου).
- 33 Όπως αναφέρεται περαιτέρω στη Λευκή Βίβλο (παρ. 70) οι λόγοι που είχαν υπαγορεύσει τη θέσπιση του συστήματος έγκρισης στον καν. 17/62 και που συνίσταντο στις εύλογες αμφιβολίες σχετικά με την ακριβή εμβέλεια των προϋποθέσεων απαλλαγής της παρ. 3, σε μεγάλο βαθμό δεν συνέτρεχαν πλέον, ενόψει των εξελίξεων που είχαν λάβει χώρα στο πλαίσιο της εφαρμογής των κανόνων ανταγωνισμού της Συνθήκης από το 1962 και μετά. Ειδικότερα, η μεσολαβήσασα πρακτική της Επιτροπής, η νομολογία του ΔΕΚ και του ΠΕΚ καθώς και οι εκδοθέντες στο μεταξύ κανονισμοί ομαδικής απαλλαγής και οι σχετικές ανακοινώσεις της Επιτροπής κατέστησαν πολύ σαφέστερους τους όρους που διέπουν την απαλλαγή. Επιπλέον, οι εθνικές αρχές ανταγωνισμού και τα εθνικά δικαστήρια, οι επιχειρήσεις και οι νομικοί τους σύμβουλοι είχαν εξοικειωθεί προοδευτικά με το κοινοτικό δίκαιο ανταγωνισμού.
- 34 Σύμφωνα με την παρ. 71 της Λευκής Βίβλου, μια περαιτέρω απλούστευση του τότε ισχύοντος νομοθετικού πλαισίου, καθώς και μια περαιτέρω διασαφήνιση του πεδίου εφαρμογής των παρ. 1 και 3 του (τότε) άρθρου 85, αναμενόταν να προκύψει και από τις εν εξελίξει (τότε) μεταρρυθμίσεις στον τομέα των κάθετων περιορισμών και των συμφωνιών οριζόντιας συνεργασίας μεταξύ επιχειρήσεων. Η απλούστευση του νομοθετικού πλαισίου θα επιτυχανόταν με την έκδοση ενός νέου τύπου κανονισμών ομαδικής απαλλαγής, οι οποίοι θα αντιμετώπιζαν τις αδυναμίες του μέχρι τότε εφαρμοζόμενου τύπου κανονισμών ομαδικής απαλλαγής²², με την έννοια ότι δεν θα περιόριζαν την απαλλαγή μόνο σε ορισμένες συμβάσεις και ειδικές ρήτρες που θα κατονομάζο-

22. Βλ. και Ανακοίνωση της Επιτροπής σχετικά με την εφαρμογή της κοινοτικής νομοθεσίας περί ανταγωνισμού στους κάθετους περιορισμούς - (Συνέχεια στο Πράσινο Βιβλίο για τους κάθετους περιορισμούς), έγγραφο COM/98/0544 τελικό, ΕΕ C 365 της 26.11.1998 σελ. 3, Κεφ. Ι, υπό 1., καθώς και 6^η αιτιολογική σκέψη του καν. 1215/1999 για την τροποποίηση του κανονισμού αριθ. 19/65/ΕΟΚ περί εφαρμογής του άρθρου 81 παρ. 3 ΣυνθΕΚ σε κατηγορίες συμφωνιών και εναρμονισμένων πρακτικών, ΕΕ L 148 της 15.6.1999, σελ. 1.

νταν ρητά στον κάθε κανονισμό («λευκές λίστες»), όπως συνέβαινε με τους μέχρι τότε εκδοθέντες κανονισμούς ομαδικής απαλλαγής. Με τον νέο τύπο κανονισμών θα προβλεπόταν μια γενική απαλλαγή για όλες τις συμφωνίες μιας συγκεκριμένης κατηγορίας και για όλες τις ρήτρες που θα περιέχονταν σε αυτές. Η έκταση της απαλλαγής αυτής θα περιοριζόταν μόνο: αφενός από έναν κατάλογο απαγορευμένων περιορισμών (τη λεγόμενη «μαύρη λίστα»), καθώς και από ορισμένες προϋποθέσεις εφαρμογής της, και αφετέρου από την θέσπιση ενός ορισμένου ορίου μεριδίου αγοράς, πάνω από το οποίο δεν θα ίσχυε η ομαδική απαλλαγή. Αυτή η τεχνική ομαδικής απαλλαγής θα εξασφάλιζε ασφάλεια δικαίου σε περισσότερες κατηγορίες συμπτύξεων, ενώ οι επιχειρήσεις θα διέθεταν μεγαλύτερη ελευθερία κατά τη διαμόρφωση των συμβάσεών τους και δεν θα ήταν υποχρεωμένες να ακολουθούν ένα συγκεκριμένο πρότυπο σύμβασης, όπως αυτό που προδιέγραφαν οι παλαιού τύπου κανονισμοί ομαδικής απαλλαγής και είχε τα χαρακτηριστικά ενός «κορσέ» ("straight jacket effect", "Zwangsjackeneffekt")²³. Ταυτόχρονα θα διατηρούνταν ο αποτελεσματικός έλεγχος σε συμφωνίες, που θα συνάπτονταν από επιχειρήσεις με σημαντικό μερίδιο αγοράς. Η νέα αυτή γενιά κανονισμών ομαδικής απαλλαγής αναμενόταν να συμβάλει στην απλούστευση των κανόνων που θα ίσχυαν για τις περισσότερες επιχειρήσεις²⁴.

Για υποθέσεις που δεν θα καλύπτονταν από τους νέους κανονισμούς ομαδικής απαλλαγής, οι προϋποθέσεις εφαρμογής του (τότε) άρθρου 85 ΣυνθΕΚ θα διευκρινίζονταν επίσης με την έκδοση σχετικών ανακοινώσεων. 35

Στην παρ. 72 της Λευκής Βίβλου συνοψίζονταν ως εξής τα αποτελέσματα της επιλογής της μετάβασης σε ένα σύστημα εξαίρεσης εκ του νόμου και a posteriori ελέγχου που θα συνέβαλε στην καλύτερη αντιμετώπιση των προσκλήσεων για την πολιτική ανταγωνισμού στις επόμενες δεκαετίες: Αποκεντρωμένη εφαρμογή του (τότε) άρθρου 85 στο σύνολό του από κάθε αρμόδια αρχή και κάθε δικαστήριο, κατάργηση του μονοπωλίου της Επιτροπής για την εφαρμογή της παρ. 3 του (τότε) άρθρου 85, κατάργηση του γραφειοκρατικού φόρτου που συνεπάγεται η κοινοποίηση προκειμένου να χο- 36

23. Πρβλ. και Τζουγανάτο, Οι συμφωνίες αποκλειστικής και επιλεκτικής διανομής στο δίκαιο του ανταγωνισμού (ελεύθερου και αθέμιτου), 2001, σελ. 117, υποσημ. 368, ο οποίος ομιλεί για «προκρούστεια κλίνη».

24. Ο πρώτος από τους ως άνω νέου τύπου κανονισμούς, που εκδόθηκε λίγους μήνες μετά τη δημοσίευση της Λευκής Βίβλου, ήταν ο κανονισμός 2790/1999 της 22.12.1999 «για την εφαρμογή του άρθρου 81 παρ. 3 της συνθήκης σε ορισμένες κατηγορίες καθέτων συμφωνιών και εναρμονισμένων πρακτικών» (ΕΕ L 336 της 29.12.1999, σελ. 1), που συνοδεύτηκε από την Ανακοίνωση της Επιτροπής με τις Κατευθυντήριες Γραμμές για τους κάθετους περιορισμούς (ΕΕ C 291 της 13.10.2000, σελ. 1-44). Βλ. σχετικά αντί πολλών, Τζουγανάτο, Οι συμφωνίες αποκλειστικής και επιλεκτικής διανομής στο δίκαιο του ανταγωνισμού, ό.π., τον ίδιο, σε ΔικΕΛΑντ (επιμ. Δ. Τζουγανάτος), 2013, § 4, αριθμ. 22 επ. Ο ως άνω κανονισμός έχει πλέον αντικατασταθεί με τον νεότερο κανονισμό 330/2010 (ΕΕ L 102 της 23.4.2010, σελ. 1 επ.) και τις σχετικές νεότερες Κατευθυντήριες Γραμμές (ΕΕ C 130 της 19.5.2010, σελ. 1 επ.), βλ. σχετικά αντί πολλών Ζευγάλη, Κάθετες συμφωνίες και ανταγωνισμός, 2012, Φαραντούρη/Τζουγανάτο/Κοσμίδη, σε ΔικΕΛΑντ, ό.π., § 12, Κάθετες συμφωνίες.

ρηγηθεί έγκριση και συγκέντρωση των προσαθειών της Επιτροπής στην καταστολή των σοβαρότερων παραβάσεων. Με τον τρόπο αυτό, όπως αναφέρεται στην παρ. 73 της Λευκής Βίβλου θα εξομοιωνόταν ο τρόπος εφαρμογής του (τότε) άρθρου 85 προς αυτόν του (τότε) άρθρου 86 ΣυνθΕΚ.

- 37 Στο **Κεφάλαιο III της Λευκής Βίβλου** με τίτλο «Εκσυγχρονισμός των κανόνων ανταγωνισμού» (παρ. 74-128) η Επιτροπή προέβαινε σε διεξοδική παρουσίαση του προτεινόμενου συστήματος εκ του νόμου εξαίρεσης που θα βασιζόταν σε τρεις πυλώνες:
 - Την κατάργηση του συστήματος κοινοποίησης και έγκρισης.
 - Την αποκεντρωμένη εφαρμογή των κανόνων ανταγωνισμού και
 - Την ενίσχυση του εκ των υστέρων ελέγχου.
- 38 Στο **Κεφάλαιο IV της Λευκής Βίβλου** (παρ. 129) περιέχονταν διευκρινίσεις για τις μεταβατικές ρυθμίσεις επί εκκρεμών κοινοποιήσεων κατά την έναρξη ισχύος του προτεινόμενου νέου συστήματος της εκ του νόμου εξαίρεσης.
- 39 Το **Κεφάλαιο V της Λευκής Βίβλου** αναφερόταν στους τότε ισχύοντες κανόνες σε επιμέρους κλάδους, όπως η **γεωργία** (παρ. 130 της Λευκής Βίβλου) και οι **μεταφορές** (παρ. 131-135 της Λευκής Βίβλου).
- 40 Στο μέτρο που τα αναφερόμενα στα Κεφάλαια III-V της Λευκής Βίβλου αποτυπώθηκαν τελικά (με ελάχιστες εξαιρέσεις) στον μεταγενέστερο κανονισμό 1/2003, η ειδικότερη παρουσίαση και εξέτασή τους θα γίνει στο πλαίσιο της παρουσίασης των σχετικών διατάξεων του τελευταίου στα επόμενα κεφάλαια.
- 41 Η Λευκή Βίβλος έγινε αντικείμενο διαβουλεύσεων στο πλαίσιο του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και της Οικονομικής και Κοινωνικής Επιτροπής, καθώς και στο πλαίσιο ειδικών επιστημονικών συναντήσεων και εκδηλώσεων²⁵, ενώ παράλληλα υποβλήθηκαν παρατηρήσεις από κράτη μέλη, ενώσεις επιχειρήσεων, δικηγορικές εταιρίες και ακαδημαϊκούς²⁶.

25. Βλ. ενδεικτικά *Ehlermann/Atanasiu* (Eds), *The Modernisation of EC Antitrust Policy*, European Competition Law Annual 2000, 2001.

26. Βλ. λεπτομέρειες σε *Klees*, *Europäisches Kartellverfahrensrecht*, 2005, § 1 Rn 15-18, σελ. 9 επ.

3. Η πρόταση κανονισμού της 27.9.2000 και η έκδοση του κανονισμού 1/2003

Ακολούθησε η πρόταση της Επιτροπής για κανονισμό του Συμβουλίου²⁷, η γνώμη του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου²⁸ και η γνώμη της Οικονομικής και Κοινωνικής Επιτροπής²⁹, καθώς και σχετικές διαπραγματεύσεις στο πλαίσιο του Συμβουλίου³⁰.

Τελικά ο κανονισμός 1/2003, μετά από μια σειρά τροποποιήσεων στο κείμενο της πρότασης, εκδόθηκε ομόφωνα την 16.12.2002 και δημοσιεύτηκε στην ΕΕ την 4.1.2003³¹ και άρχισε να εφαρμόζεται από 1.5.2004.

Νομική βάση του νέου κανονισμού αποτελεί η εξουσιοδοτική διάταξη του (τότε) άρθρου 83 ΣυνΘΕΚ (τώρα άρθρου 103 ΣΛΕΕ).

Λόγω της τεράστιας σημασίας του ως βασικού εργαλείου εφαρμογής των άρθρων 101 και 102 ΣΛΕΕ, τόσο από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή, όσο και από τις εθνικές αρχές ανταγωνισμού και τα εθνικά δικαστήρια, καθώς και του πλήθους των επιμέρους ρυθμίσεών του, ο κανονισμός 1/2003 αποτέλεσε και εξακολουθεί να αποτελεί αντικείμενο εκτενέστατης ενασχόλησης στην ελληνική (και στην ελληνικού ενδιαφέροντος ξενόγλωσση) βιβλιογραφία³². Αυτό ισχύει βεβαίως, σε απείρως μεγαλύτερο βαθμό, για τη

27. Έγγραφο COM(2000) 582 τελικό της 27.9.2000, δημοσιευμένο και στην ΕΕ C 365 της 19.12.2000, σελ. 284 επ.

28. ΕΕ C 72 Ε της 21.3.2002, σελ. 305.

29. ΕΕ C 155 της 29.5.2001, σελ. 73.

30. Βλ. λεπτομέρειες σε *Klees*, ό.π., § 1 Rn 19-25, σελ. 10 επ.

31. Κανονισμός (ΕΚ) αριθ. 1/2003 του Συμβουλίου της 16^{ης} Δεκεμβρίου 2002 για την εφαρμογή των κανόνων ανταγωνισμού που προβλέπονται στα άρθρα 81 και 82 της συνθήκης, ΕΕ L 1 της 4.1.2003, σελ. 1.

32. Βλ. ενδεικτικά, από την πλουσιότατη ελληνική βιβλιογραφία, *Ζιάμου*, Ο Κανονισμός 1/2003, στο συλλ. τόμο της Εθνικής Σχολής Δικαστικών Λειτουργιών με τίτλο: «Σύγχρονα προβλήματα και θέσεις της νομολογίας στις Νέες Μορφές Συμβάσεων, στο δίκαιο του ανταγωνισμού και της προστασίας του καταναλωτή», Νομική Βιβλιοθήκη 2010, σελ. 135 επ., *Καρύδη*, Ευρωπαϊκό δίκαιο συναλλαγών, 2012, σελ. 267 επ., *Κινινή*, Ζητήματα από την αλλαγή συστήματος στο Κοινοτικό Δίκαιο Ανταγωνισμού για τα εθνικά δικαστήρια, ΕΕμπΔ 2005, 219 επ., *την ίδια*, Η ενίσχυση των ερευνητικών εξουσιών της Επιτροπής με τον Κανονισμό (ΕΚ) αριθμ. 1/2003 και τα δικαιώματα υπεράσπισης των επιχειρήσεων, ΔΕΕ 2004, 734 επ., *την ίδια*, Οι αποφάσεις δέσμευσης στο δίκαιο του ανταγωνισμού, ΧρΙΔ 2007, 561 επ., *Κόκκορη/Λιανό*, (επιμ.), Η Μεταρρύθμιση του Ευρωπαϊκού και Ελληνικού Δικαίου του Ελεύθερου Ανταγωνισμού, 2008, *Κοσμίδη*, Ζητήματα εκ της ανταλλαγής πληροφοριών εντός του Ευρωπαϊκού Δικτύου Ανταγωνισμού, εις: Η Μεταρρύθμιση του Ευρωπαϊκού και Ελληνικού Δικαίου του Ελεύθερου Ανταγωνισμού, 2008, σελ. 57 επ., *Κοτσίρη*, Δίκαιο ανταγωνισμού, ε' έκδ. 2010, σελ. 481 επ., αριθμ. 560 επ., *Κουτσούκη*, Η εφαρμογή των άρθρων 81 και 82 ΣυνΘΕΚ από την Επιτροπή, τις εθνικές αρχές ανταγωνισμού και τα δικαστήρια, 2005, σελ. 1-34, *Λιάσκο*, Ο Κανονισμός (ΕΚ) 1/2003 του Συμβουλίου για την εφαρμογή των κανόνων ανταγωνισμού των άρθρων 81 και 82: Η μεγάλη πρόκληση για τις εθνικές αρχές ανταγωνισμού και τα εθνι-

σχετική διεθνή βιβλιογραφία, της οποίας η πλήρης επισκόπηση, πόσο μάλλον η παράθεση, είναι πρακτικά ανέφικτη³³.

- 46 Πλουσιότερη είναι επίσης και η νομολογία, τόσο του (πρώην) ΔΕΚ (τώρα ΔΕΕ) όσο και του (πρώην) ΠΕΚ (τώρα ΓενΔ), που σχετίζεται με θέματα που ρυθμίζονται (τώρα) από τον κανονισμό 1/2003. Η νομολογία αυτή περιλαμβάνει τόσο αποφάσεις επί προσφυγών κατά αποφάσεων της Ευρωπαϊκής Επιτροπής και αιτήσεων αναίρεσης ενώπιον του ΔΕΕ (πρώην ΔΕΚ) κατά αποφάσεων του ΓενΔ (πρώην ΠΕΚ), οι περισσότερες από τις οποίες έχουν σημαντικότητα έκταση (λόγω της φύσης και της πολυπλοκότητας των πραγματικών περιστατικών, αλλά και των νομικών ζητημάτων που τέθηκαν στο πλαίσιο της ακυρωτικής και αναιρετικής διαδικασίας), όσο και αποφάσεις (απαντήσεις) του ΔΕΕ (πρώην ΔΕΚ) επί προδικαστικών ερωτημάτων εθνικών δικαστηρίων βάσει του άρθρου 267 ΣΛΕΕ (αρχικά άρθρου 177 και μετέπειτα άρθρου 234 ΣυνθΕΚ). Αρκετά μεγάλος και συνεχώς αυξανόμενος είναι και ο αριθμός των αποφάσεων που έχουν εκδοθεί υπό το κράτος του κανονισμού 1/2003 και περιλαμβάνουν ρητή αναφορά σε συγκεκριμένες διατάξεις του τελευταίου, όσον αφορά τόσο την ερμηνεία τους, όσο

κά δικαστήρια, ΧρΙΔ 2004, 588 επ., *τον ίδιο*, Το νέο σύστημα εφαρμογής του κοινοτικού δικαίου του ανταγωνισμού – Ο κανονισμός 1/2003, 2008, *Μαρίνο*, Το βάρος αποδείξεως στο κοινοτικό δίκαιο ανταγωνισμού (άρθρο 2 Καν. 1/2003) – Μερικές επιδράσεις στο ελληνικό δίκαιο, ΧρΙΔ 2006, 481, *τον ίδιο*, Ο κανονισμός 1/2003 για την εφαρμογή των κοινοτικών κανόνων ανταγωνισμού (άρθρα 81, 82 ΕΚ) και η ασφάλεια δικαίου για τις επιχειρήσεις, ΔιΜΕΕ 2006, σελ. 326 επ., *Μαστρομανώλη*, Μέσα αποκατάστασης στρεβλώσεων του ανταγωνισμού από παραβάσεις των άρθρων 81 και 82 στα πλαίσια παράλληλων διαδικασιών στην Ευρωπαϊκή Ένωση, ΕΕμπΔ 2007, 767, *Μικρουλέα*, «Επικουρικότητα» της κοινοτικής δράσης – Το παράδειγμα του ανταγωνισμού, σε συλλ. τόμο «Κοινοτικό Δίκαιο & Εμπορικό Δίκαιο», 16^ο Πανελλήνιο Συνέδριο Εμπορικόλογων, 2007, σελ. 219 επ., *Μπαμπέτα*, Οικονομική εξάρτηση και καταχρηστική εκμετάλλευση, 2008, 57 επ., *Παπαχατζή*, Η εξαίρεση των περιοριστικών του ανταγωνισμού συμπράξεων μετά τον κανονισμό 1/2003 του Συμβουλίου, ΕΕΕυρΔ 2008, 37 επ., *Σουφλερό*, Ο κανονισμός 1/2003 και η βάσει αυτού αποκεντρωμένη εφαρμογή των άρθρων 81 και 82 ΣυνθΕΚ – Επιπτώσεις στο ελληνικό δίκαιο ανταγωνισμού, ΝοΒ 2009, 257 επ., *Τζουγανάτο*, σε ΔικΕΛΑντ, ό.π., § 4, Η προστασία του ελεύθερου ανταγωνισμού στην Ελλάδα, η θέση της Επιτροπής Ανταγωνισμού και η εξέλιξη της σχέσης ελληνικού και ενωσιακού δικαίου, όλοι με πολυάριθμες περαιτέρω παραπομπές και στη σχετική ξενόγλωσση βιβλιογραφία. Από την ελληνικού ενδιαφέροντος ξενόγλωσση βιβλιογραφία βλ. ενδεικτικά *Athanassiou*, The modernization of the European Competition Law - First Experiences with Regulation 1/2003 – Country Report (Greece), σε H.F. Koeck & M.M. Karollus (eds): "The modernization of the European Competition Law - Initial Experiences with Regulation 1/2003", FIDE XXIII Congress, Linz 2008, Congress Publications, vol. 2, σελ. 121 επ., *Mikroulea*, The judicial application of European Competition Law – Country Report (Greece), in Gil Carlos Rodriguez Iglesias & Luis Ortiz Blanco (Eds): "The judicial application of Competition Law", Proceedings of the FIDE XXIV Congress, Madrid 2010, Vol. 2, σελ. 231 επ., όλοι με πολυάριθμες περαιτέρω παραπομπές.

33. Βλ. ενδεικτικές παραπομπές στις οικείες θέσεις των επόμενων κεφαλαίων της παρούσας μελέτης. Από τη διεθνή βιβλιογραφία επιλέχθηκε η παραπομπή στα βασικότερα έργα, στα οποία μπορεί να βρεί κανείς (όπως άλλωστε και στην ελληνική βιβλιογραφία) πολυάριθμες περαιτέρω παραπομπές.

και το κύρος ορισμένων από αυτές. Το σύνολο της ως άνω νομολογίας αποτελεί το αναλογικά μεγαλύτερο μέρος των αποφάσεων των ενωσιακών δικαστηρίων (σε σχέση με καθένα από τους άλλους τομείς του ενωσιακού δικαίου), πράγμα που καταδεικνύει και την τεράστια σημασία (τόσο από νομική-θεωρητική, όσο και από πρακτική άποψη) του ενωσιακού δικαίου του ανταγωνισμού (πρωτογενούς και παραγώγου), στο πλαίσιο της εφαρμογής του οποίου τίθενται ζητήματα εφαρμογής και όλων των γενικών αρχών του ενωσιακού δικαίου. Παραπομπή στις σημαντικότερες σχετικές αποφάσεις των ενωσιακών δικαστηρίων γίνεται στις οικείες θέσεις των επόμενων κεφαλαίων της παρούσας μελέτης³⁴.

34. Στην παρούσα μελέτη, όταν γίνεται παραπομπή σε αποφάσεις που εκδόθηκαν πριν την μετονομασία του Δικαστηρίου των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων (ΔΕΚ) σε «Δικαστήριο της Ευρωπαϊκής Ένωσης» (ΔΕΕ) και του Πρωτοδικείου των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων (ΠΕΚ) σε «Γενικό Δικαστήριο της Ευρωπαϊκής Ένωσης» (ΓενΔ), δηλ. πριν την έναρξη ισχύος της Συνθήκης της Λισσαβόνας (1.12.2009), χρησιμοποιούνται αντίστοιχα οι όροι «ΔΕΚ» και «ΠΕΚ», ενώ για τις μεταγενέστερες αποφάσεις χρησιμοποιούνται αντίστοιχα οι όροι «ΔΕΕ» και «ΓενΔ».

ISBN: 978-960-562-487-3

15527